

4/2019

SFV

magasinet

Bildning för framtiden

Börje på Beijarholmen / Niklas Wahlström / Skolboken / Ung Företagsamhet

Nr 4
December 2019
Volym 20, 5. årgången

UTGIVARE
Svenska folkskolans vänner
www.sfv.fi
sfv@sfv.fi

SFV:s kultur- och bildningstidskrift
utkommer 4 gånger år 2019:

Nr	1	2	3	4
Materialdag	18.1	18.4	6.9	8.11
Utdelas	22.2	24.5	11.10	13.12

REDAKTION
SFV, Annegatan 12 A 24,
00120 Helsingfors,
tel. 09-684 4570
redaktion@sfv.fi
Vi finns på Facebook,
Twitter, YouTube och Instagram.

**CHEFREDAKTÖR
& ANSVARIG UTGIVARE**
Johan Aura
johan.aura@sfv.fi
040-3559 935

REDAKTÖRER
Rabbe Sandelin
rabbe.sandelin@sfv.fi

Christine Skogman
christine.skogman@sfv.fi

LAYOUT
Pia Pettersson

PÄRM
Börje Björklöf på Beijarholmen,
Ingå skärgård
Foto: Rabbe Sandelin

Grano Oy, Vasa
ISSN 2342-7426 (print)
ISSN 2342-7442 (online)

FOTO: PIA PETTERSSON

- 4 Kontakta SFV
- 5 Ledaren: Huset måste vara i skick
- 6 Kort
- 8 Evenemang
- 9 Ordförande: Bygga bildning
- 10 SFV:s vistelsestipendiater är i goda händer hos Börje på Beijarholmen
- 15 Ansök om SFV:s vistelsestipendier
- 16 Målgrupp och genomslagskraft i fokus då SFV delar ut bidrag
- 19 Kulturkolumn: Förlorar kritiken sin makt?
- 20 Niklas Wahlström är SFV:s nye sektoransvarige för utbildning
- 22 Skolboken – en plattform för nya digitala världar
- 26 Svensklärarna i Finland och SFV har samma mål – att stärka svenska språkets ställning
- 28 Grand Beat ger nya talanger en chans att uppträda
- 31 Entreprenörskap på läsordningen
- 34 Satsa på bra inspelningar
- 36 Den bildande föreläsningen – från det personliga till det planetära
- 39 Bildningskolumn: Sagofarbror och nationalismen – då och nu
- 40 Bokmässan
- 42 Skådespelarnas utmaning: fortbildningen
- 45 Bengelsdorff: Flyktingfunderingar
- 46 Föreningsfrågan
- 47 SFV fakta
- 48 Författare på djupet: Nationalepikern Väinö Linna
- 54 Boklådan
- 58 Kryss / sudoku / anagramjakten

Med SFV:s finansiella bidrag och min egen sakkunskap och uppföljning hoppas jag kunna stöda dem som tar initiativ till projekt som siktar på bättre inlärningsresultat och stärkt välmående som resultat, helt enkelt en förnyelse av skolan.

Niklas Wahlström, sidan 20

FOTO: RABBE SANDELIN

10

Börje Björklöf är den person som introducerar SFV:s vistelsestipendiater till vistelseholmen Beijarholmen i Ingå skärgård. I över tjugo år har Börje varit SFV:s allt-i-allo på holmen, med ansvar för att övervaka och underhålla de många byggnaderna, och fungera som kontaktperson och guide för de vistelsestipendiater som inte från förr är så vana vid skärgårdsliv.

► Sidan 10

22

Dagens läromedel omfattar hela digitala världar med oändliga möjligheter till interaktion och multimediala alternativ som till exempel ljud- och filmfiler. Läromedelsförlagen är påtagligt ivriga och alerta. Men regeringens nya planer på gratis utbildning på andra stadiet oroar. – Det här kan få negativa konsekvenser för finlands-svenskarna, säger man på Otava och Schildts & Söderströms.

► Sidan 22

28

Arrangörerna kallar talangtävlingen en succé och planerar redan Grand Beat 2020. Bandet The Wale's vann årets tävling.

► Sidan 28

Skriv
eller ring!

Frågor om donationer till SFV, SFV:s förvaltning, och sektorn Utbildning	 JOHAN AURA KANSLICHEF johan.aura@sfv.fi 040-3559 935	Frågor om SFV:s ekonomifunktion eller datasystem	 TED ÖSTERMAN EKONOMICHEF ted.osterman@sfv.fi 0400-197 692
Frågor om SFV:s tävlingar, pris och medaljer samt medlemskap	 CAMILLA NORDBLAD KANSLICHEFENS ASSISTENT camilla.nordblad@sfv.fi 045-1210 864	Frågor om SFV:s fastigheter	 STEFAN JOHANSSON FASTIGHETSDIREKTÖR stefan.johansson@sfv.fi 044-7397 340
Frågor om sektorn Kultur och bibliotek	 VIVEKA ÅBERG SEKTORSANSVARIG, KULTUR OCH BIBLIOTEK viveka.oberg@sfv.fi stipendier@sfv.fi 040-5331 710	Frågor om SFV-huset G18, festsalen och bokningar	 TOM SUNDBERG VAKTMÄSTARE tom.sundberg@sfv.fi 050-3666 436
Frågor om SFV:s studiecentral och sektorn Fri bildning	 ANNA-KARIN ÖHMAN SEKTORSANSVARIG, FRI BILDNING OCH SFV:S STUDIECENTRAL anna-karin.ohman@sfv.fi 050-3421 890	Frågor om SFV:s publikationer och annonsering	 RABBE SANDELIN PUBLIKATIONSANSVARIG rabbe.sandelin@sfv.fi 0400-453 953
Frågor om studiecentralens kurser och studiecirkel	 BEATRICE ÖSTMAN KURSKOORDINATOR, SFV:S STUDIECENTRAL beatrice.ostman@sfv.fi 040-5026 026	Frågor om SFV:s kommunikation	 CHRISTINE SKOGMAN INFORMATIONANSVARIG christine.skogman@sfv.fi 040-5136 418

Huset måste vara i skick

För ett år sedan införde vi en löpande ansökningstid för SFV:s bidrag. Samtidigt införde vi en princip där alla utbetalade bidrag skall falla inom ramarna för de fokusområden vi definierat, det vill säga utmaningar som vi med fakta på hand vet att berör finlandssvenskarna just nu.

Det nya systemet är en milstolpe på en lång vandring för SFV. En vandring som egentligen inleddes redan år 2010, då Per-Edvin Persson valdes till ordförande för SFV, och som fortsatt under Wivan Nygård-Fagerudds ordförandeskap. Det är ett långsiktigt strategiskt arbete gällande föreningens framtid och en professionalisering av verksamheten.

Den akuta orsaken till förnyelsearbetet år 2010 var SFV:s drastiskt försämrade räkenskaper, som accentuerades av den globala finansiella krisen 2008. Då jag tillträdde som kanslichef år 2011 var vi i många år tvungna att bokföra och redovisa negativa resultat. Minusresultaten berodde dels på grund av – i efterhand sett – allt för stora åtaganden under de goda åren, dels på grund av en allt för stor andel svagt avkastande fastigheter i förmögenhetsmassan.

Många verksamheter som SFV drivit och bekostat fick därefter hitta nya hem, och gällande förmögenheten gjordes strategiska omplaceringar så att förhållandet mellan fastigheter och värdepapper kom i balans. Första gången SFV åter visade ett positivt resultat var år 2016, för verksamhetsåret 2015.

För en förening som SFV, som enligt sin syftesparagraf skall främja svenskt bildningsarbete i Finland, är den ekonomiska förvaltningens ledstjärna att genom god avkastning på den ackumulerade förmögenheten säkra en jämn och trygg utdelning till bidragsmottagare – även under sämre konjunkturer. Vissa ekonomer påstår visserligen idag – precis som förra gången, och gången innan – att ”den här gången är det annorlunda”. Men sämre konjunkturer kommer med all säkerhet förr eller senare. Och då skall huset vara i skick.

Det finns också en direkt koppling mellan god förvaltning och vårt nya, löpande ansökningssystem. Till god förvaltning hör nämligen i högsta grad att de resurser vi delar ut verkligen åstadkommer något. Det är därför vår verksamhet är indelad i sektorer. Det är därför har vi slagit fast fokusområden. Det är därför vi har många, och svåra frågor i vårt ansökningsformulär.

Johan Aura

KANSLICHEF,
SVENSKA FOLKSKOLANS VÄNNER

Träffa oss på Educa-mässan

■ SFV är åter med på Nordens största evenemang i utbildningsbranschen, Educa, den 24–25 januari 2020. Platsen är Mässcentrum i Helsingfors. SFV:s monter är en del av det svenska kvarteret Hörnan, och i montern diskuterar vi med mässbesökarna bland annat om SFV:s bidrag, och SFV:s vistelsestipendier för undervisande personal inom utbildning och småbarnspedagogik. Mässbesökarna kan också träffa SFV:s nye sektorsansvarige för utbildning, **Niklas Wahlström** (se intervju på sidan 20).

Temat för Hörnans scenprogram är Hållbart lärande. Hur temat skall omsätta i praktiken diskuteras av undervisningsminister **Li Andersson**, dekanus **Fritjof Sahlström** från Åbo Akademi samt professor **Mirjam Kalland** från Helsingfors universitet. I ett annat av huvudprogrammen diskuterar **Kaj Kunnas** om laganda och rätt attityd i lärarrummet.

Det kompletta programmet publiceras på Finlands svenska lärarförbunds webbsida www.fsl.fi. FSL är huvudarrangör för det svenska kvarteret, medan programpunkterna koordinerats av Centret för livslångt lärande.

Educamässan har ingen inträdesavgift, så är du intresserad av utbildningsfrågor, utbildningsmaterial och de senaste utvecklingarna i branschen är det bara att komma.

Tipsa oss

■ Känner du någon som kunde uppmärksammas genom till exempel en SFV-medalj eller ett SFV-pris? Du kan tipsa om personer under hela året på www.sfv.fi/tipsa.

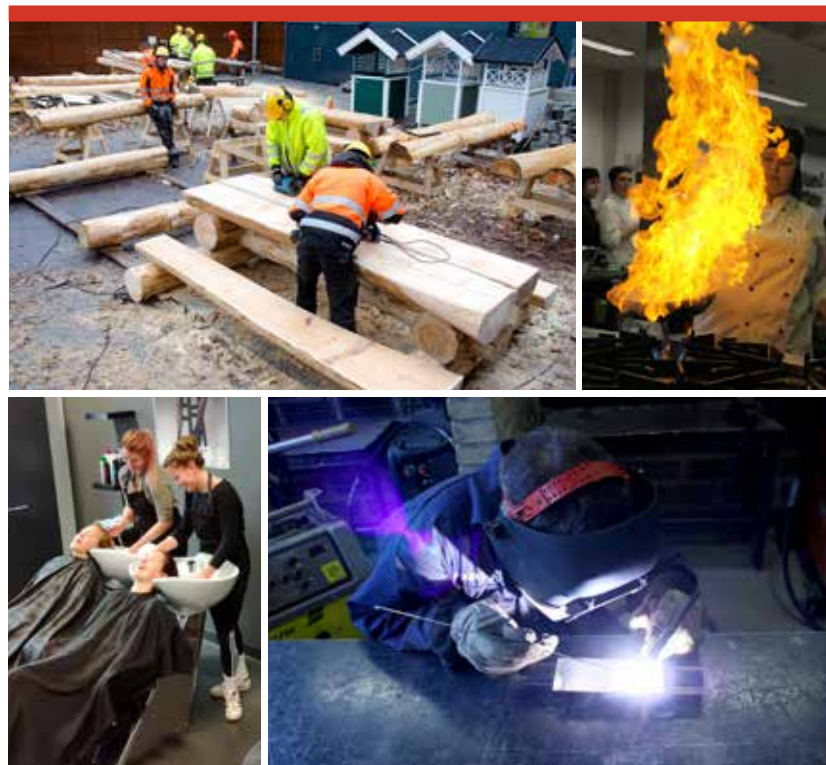

FOTO: AXSELL

SFV:s bidrag till Axxell avgörande för verksamheten

■ SFV ger ett betydande bidrag till Axxell Utbildning Ab, som framöver satsar på utbildningar inom de branscher där arbetskraftsbehovet på svenskt håll är stort.

– Axxell Utbildning Ab är en betydande utbildningsaktör som bidrar med svenskspråkig, kunnig arbetskraft. Det är viktigt att Axxells verksamhet lockar nya studerande och att kvaliteten på utbildningen fortsättningsvis är på en hög nivå, säger SFV:s kanslichef **Johan Aura**.

Axxell Utbildning Ab har under de senaste åren kämpat med ekonomiska utmaningar. Ett sparprogram startades år 2013. År 2017 beräknades bolagets ekonomi vara i skick, men samma år skar staten ner statsandelarna med 1,8 miljoner euro.

– Det nya statsandelssystemet som trädde i kraft år 2018 är oförutsägbart, säger **Stefan Johansson**, VD för Axxell Utbildning Ab. Först i december får vi besked om statsandelarna för år 2020.

SFV:s bidrag på 350 000 euro gäller för år 2019.

– SFV:s stöd har varit och är helt avgörande för verksamheten och för att vi även framöver kan erbjuda utbildningar på flera orter i Svenskfinland. Vi försöker just nu satsa på utbildningar inom restaurangbranschen och på närvarodarutbildningen – där är arbetskraftsbehovet på svenskt håll mycket stort, säger **Stefan Johansson**.

Axxell har verksamhet på nio orter i Svenskfinland med cirka 2700 studerande. Axxell Utbildning Ab grundades 1.8.2008 genom en fusion som i förlängningen täckte nästan 20 tidigare läroanstalter. SFV är största delägare i Axxell Utbildning Ab, och har stött utbildningsaktören med 1,75 miljoner euro de senaste tre räkenskapsåren.

SFV delar ut bidrag Finlands Kantor-organistförbund siktar på Nordiska Kyrkomusiksymposiet 2020

■ SFV har löpande ansökningstid och i november tog SFV:s styrelse ställning till 54 ansökningar. En av dem som beviljades bidrag är Finlands Kantor-organistförbund. Förbundet med projektkoordinator **Håkan Wikman** i spetsen håller i de praktiska trådarna för Nordiska Kyrkomusiksymposiet 2020 som arrangeras i medlet av september i Helsingfors.

– Vi räknar med att samlar 700–800 kyrkomusiker från hela Norden. Under symposiet kommer en betydande mängd ny finlandssvensk musik att presenteras och enskilda finlandssvenska musiker bereds tillfälle att presentera sig för den nordiska musikeliten, säger **Håkan Wikman**.

Under symposiet vill man lyfta fram dagens och framtidens kyrkomusiker och musikofstrare i rollerna som mångsysslare och tusenkonstnärer i en föränderlig omgivning med växande krav, samt skapa nya samprojekt och samarbeten. På längre sikt kan det resultera i ny nordisk konstmusik.

– På symposieprogrammet finns förstås en bred finländsk representation men vi är också väldigt glada över att få besök av andra, synnerligen högklassiga, nordiska artister. Från Island kommer den stora kören **Domkorinn** från Reykjavik, en av Norges främsta manskörer, **Christiania Mannskor**, framför ett nytt beställningsverk, den prisbelönta flickkören **Roskilde Domkirkes Pigeor** besöker Finland för första gången och från Sverige kommer meditatív, vilsam medeltida musik som framförs av ensemblen **Schola Gothia**, berättar **Håkan Wikman**.

Symposiet kommer att erbjuda ett omfattande utbud konserter, och arrangörerna tror att det finns något för var och en att ta del av.

SFV har beviljat 5000 euro till Finlands Kantor-organistförbund för Nordiska Kyrkomusiksymposiet 2020. Under januari–november 2019 har SFV beviljat 1,7 miljoner euro till svenskspråkig utbildning, kultur och bibliotek, och fri bildning.

ILLUSTRATION: MARGARETA SANDIN

*I vinterlandskap
tomte på bildningsstigen
knirreknarr i snön.*

(Henrik von Pfaler)

*En Fridfull Jul
och Gott Nytt År
önskar SFV:s personal*

1929

■ *Evert Ekroth (1890–1964) blev sekreterare (idag är titeln kanslichef) för SFV år 1929, och innehade posten ända fram till år 1960, alltså i mer än trettio år. Under Ekroths långa tid som sekreterare upplevde SFV både svåra krigstider, återuppbyggnad och expansion. Brevkursverksamheten utvecklades, liksom tidskriften Svenskbygden samt SFV-kalendern. Utanför SFV-sfären gjorde Ekroth – själv en hängiven körsångare – en långvarig gärning för den finlandssvenska musikämbalans som sekreterare och senare ordförande i Finlands svenska sång- och musikförbund 1929–64. Han var också ordförande i föreningen Brage och ledamot av Folktinget. I Svenska folkpartiet innehade han förtroendeposter och var medlem av dess centralstyrelse.*

I nekrologer i SFV-kalendern 1965 noterades att hans positiva och optimistiska väsen med säkerhet utformades under hans tid som student- och nationsaktiv. Han innehade flera förtroendeuppdrag i studentorganisationerna, och var bland annat kurator för Vasa nation i Helsingfors under elva år.

Topeliuspriset 2020 delas ut den 14 januari

■ 14.1.2020 kl. 14.00, SFV-huset G18, Helsingfors.

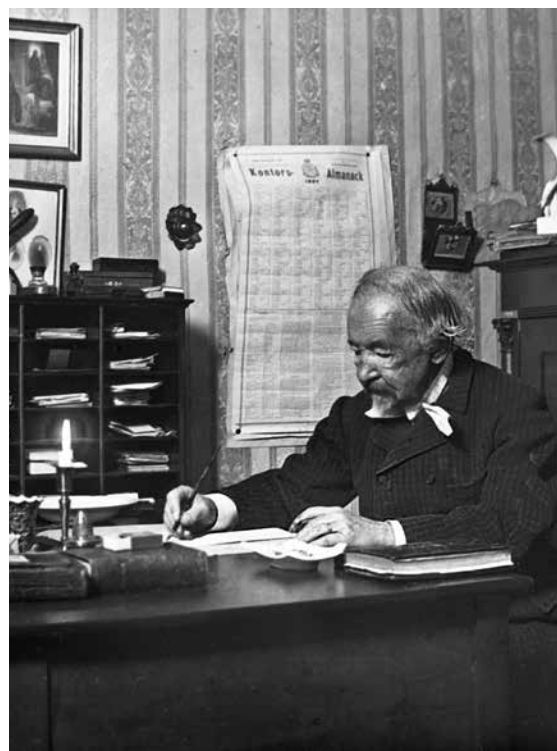
Topeliuspriset – det stora finlandssvenska publicistpriset, delas nästa gång ut i samband med ett journalistiskt symposium i SFV-huset G18 den 14 januari 2020. Datumet är Zacharias Topelius födelsedag. Med priset vill de två prisutdelarna, Finlands Svenska Publicistförbund och SFV, påminna om Topelius betydande journalistiska gärning och premiära dagens finlandssvenska journalistik.

Priset ges enligt statuten för en aktiv, pågående journalistisk gärning till en eller högst tre personer som ”ådagalagt betydande skicklighet i sitt journalistiska värv, bestående av såväl originalitet, civilkurage som finesse”. Det journalistiska intresseområdet avgränsas inte, utan lämnas öppet för prisnämndens prövning.

Prisnämnden, som består av representanter från både publicistförbundet och SFV, tar enbart ställning till de nomineringar som Publicistförbundets och SFV:s medlemmar lämnat in, och får inte komma med egna förslag.

Symposiet i festsalen G18 den 14 januari är öppet för allmänheten, och inleds kl 14.00. Symposiet kulminerar i utdelningen av Topeliuspriset 2020 cirka klockan 16. Mer information om talare och övrigt program hittar du på www.sfv.fi/evenemang.

Topeliuspriset delades första gången ut år 1991 efter att SFV:s Topeliuspris och Publicistförbundets publicistpris slogs ihop. Publicistpriset hade delats ut sedan år 1957. Listan på tidigare mottagare finns på www.sfv.fi.

En kväll med Aleko Lilius

■ 26.2.2020 kl. 15–20, SFV-huset G18, Helsingfors.

Enligt polisens adresskort var Aleko Lilius (1890–1977) affärsman, järnvägskung, konsul, filmskådespelare, fabrikör, svindlare och författare. Idag minns vi honom som den företagsamma mannen vars otal projekt alltid hade något storstilat över sig.

I förordet till sin bok *Min kinesiska krigsbok* (1928) ber Aleko Lilius oss ”att för en stund glömma växlarnas förfallodag, familjebråket, hushållsbekymren och allt vad till vardagslivets jäkt och slit hörer, och i tankarna följa med mig över tusenmila hav på mina äventyrsfärder”.

Det var även vad hum.kand. Marit Lindqvist, litteraturvetare och kulturredaktör på Svenska Yle, förmedlade med sin SFV-biografi, som gjorde en djupdykning i den färgstarke äventyrarens liv, och som breddade och nyanserade bilden av denna mångsidiga entreprenör.

Under evenemanget säljs boken till specialpris 10 euro.

Tillställningen är öppen. Eftersom deltagarantalet är begränsat och vi efter programmet bjuder på en litterär servering önskar vi att du anmäler dig via www.sfv.fi/evenemang. Du kan också anmäla dig via telefon: 0400-453 953.

Bygga bildning

Bildning låter lite som engelskans *building* – byggnad, att bygga. Att ge bidrag till byggandet av folkskolor var också en av de viktigaste stödformerna under Svenska folkskolans vänners första decennier. Många byar i svenskbygderna saknade skola. Att bygga skolhus var avgörande för ett bildningssamhälle i utveckling. Mycket gjordes på talko. Och folkrörelsen SFV fanns med och gjorde det möjligt, byggde ett Finland där skolgång med tiden blev varje barns lagstadgade rättighet.

I dag handlar SFV:s byggnadsarbete mer sällan om väggar och tak, men desto mer om innehåll. För välfärdssamhället är medborgarnas utbildningsnivå en nyckelfråga. Samtidigt handlar utbildning om val och möjligheter för den enskilda människan. En win-win-situation, eller en ömsevinst, som det svenska nyordet lyder.

Den svenske ekonomiprofessorn och framtidsfilosofen Michael Dahlé har berättat att hans val av bana följde en lite väl enkel logik. Han hade högsta betyg i allt, varpå hans pappa konstaterade att han kan komma in vid Handelshögskolan. Och så fick det bli. Det var fel grund, menar Dahlé. Utbildning ska man söka sig till inte för att man kan, utan för att bli en bättre version av sig själv.

Det här är en insikt att ta vara på och bygga på. Utbildning, bildning gör oss till bättre versioner av oss själva, livet igenom. Och här är perspektiven två för en förening som SFV. Dels finns individen ständigt i centrum: att ge människor möjlighet att växa och utvecklas. Dels handlar det om att göra det bästa av Svenskfinland.

Att främja bildning på svenska i Finland är det uppdrag som SFV:s grundare och donatorer gett oss som är aktiva i föreningen. Eller, om vi lånar Dahléns tanke, att ständigt verka för bättre versioner av Svenskfinland.

Varför detta ständiga fokus på språket? Författaren Karl Ove Knausgaard har sagt så här: ”Det är språket som låter världen bli synlig.”

Det är vårt svenska språk som gör Svenskfinland synligt. Svenskfinland finns så länge språk går i arv, och så länge det finns utbildning och kultur på svenska i Finland.

Bidragen var sällan stora när SFV var med och byggde skolor i slutet av 1800-talet. Mellan raderna i de gamla protokollen lyser frågan: hur kan vi hjälpa på bästa sätt? Den frågan är lika aktuell i dag: hur och var inom bildningssektorn kan SFV:s medel göra bäst nytta?

Hur ser din vision av ett bättre Svenskfinland ut? Vilka bitar vill du vara med och bygga på, förändra och utveckla? Var borde förutsättningarna förstärkas, på vilka områden behöver kvaliteten förbättras? Kom till SFV med dina tankar så bygger vi tillsammans!

Wivan Nygård-Fagerudd

STYRELSEORDFÖRANDE,
SVENSKA FOLKSKOLANS VÄNNER

SFV:s vistelsestipendiater är i goda händer hos

BÖRJE

PÅ BEIJARHOLMEN

Börje Björklöf är den person som introducerar SFV:s vistelsestipendiater till vistelseholmen Beijarholmen i Ingå skärgård. I över tjugo år har Börje varit SFV:s allt-i-allo på holmen, med ansvar för att övervaka och underhålla de många byggnaderna, och fungera som kontaktperson och guide för de vistelsestipendiater som inte från förr är så vana vid skärgårdsliv.

Text & Foto Rabbe Sandelin

Bara i enstaka fall har jag fått rycka ut på riktigt, då till exempel bränslet i den lilla båten tagit slut.

I dagsläget fiskar Börje Björklöf mest för hemmabruk, och emellanåt för SFV:s stipendiater. Det finns mindre fisk i vattnen än förut.

Det var Birgit Ekberg som år 1985 med ett gåvobrev donerade hela holmen till SFV, inklusive hus och lösöre. Och det var Börjes farfar som i tiderna sålde ön på fyra hektar till Birgit Ekberg och hennes man, folkskolläraren Ivar Ekberg, som dog redan 1949.

I tillägg till Beijarholmen testamenterade Birgit Ekberg även annan egendom till SFV, vars avkastning vid behov skall användas för investeringar och underhåll på holmen. Enligt Ekbergs stramt utformade gåvobrev får mottagaren inte utan tvingande skäl sälja egendomen, och enligt stipulationerna skall sommarstället företrädesvis användas som sommarställe av pensionerade folkskolelärare. Det första vistelsestipendiet utdelades år 1992.

Eftersom det idag är svårt att hitta pensionerade folkskolelärare (folkskolorna upphörde år 1973), fullföljer SFV Birgit Ekbergs intentioner genom att årligen

Börje Björklöf har vistats i skärgården kring Beijarholmen sedan barnsben.

erbjuda två vistelsestipendier: ett för en lärare inom utbildningssektorn, och ett för en lärare, socionom eller barnskötare inom småbarnspedagogik.

Börje Björklöf har minnen av Birgit Ekberg ända från 1950-talet.

– Hon var en dam med krut i. Hon vistades på Beijarholmen långt efter sin nittioårsdag, och hade ofta sina väninnor på besök. De spelade ofta kort.

Börje minns henne även som en ordningens människa.

– Birgit höll koll på det mesta, hon var noggrann. Det kom säkert av att hon jobbade på Ane Gyllenbergs bankirfirma i fyrtiosex år.

VARIT MED SEDAN 1990-TALET. Börje kom med i rullorna i slutet av 1990-talet, och har alltså sett vistelsestipendiaterna komma och gå i över tjugo år. Ibland behövs lite mer introduktion, men oftast blir stipendiaterna hemvana på mycket kort tid.

– Några gånger har det varit lite så och så med båthanteringen i början. Och en stipendiat var nog tydligen inte riktigt förberedd på att vistas i skärgården och kanske lite rädd för sjön. Jag hämtade ut henne bara en gång under vistelsen,

till midsommaren. Men de flesta lär sig, efter att jag visat en gång.

Börje berättar att många stipendiater också haft egna båtar, även om de inte ägt egna skärgårdsställen.

– Ett år hade vi en familj från Jakobstad som hade egen segelbåt. De gillade skärgården här, eftersom det inte är så stenigt som i Österbotten.

Under vinterhalvåret klabbar Börje ved inför stipendiatsäsongen, städar lite och övervakar de två huvudbyggnaderna och hela raden med förråd, uthus och båthus. Den stora strandbastun, där de flesta stipendiater väljer att bo, hålls på spärvarme även under vintern för att motverka fuktproblem.

FINA OMDÖMEN I GÄSTBOKEN OCH BLOGGEN. Många kommentarer i både Beijarholmens gästbok och på stipendiaternas egen blogg nämner tacksamt Börje, och hur tryggt det känns med en lokal allt-i-allo i närheten. Själv tycker

han inte det är fråga om något speciellt dramatiskt.

– Det är ju bra att det finns någon på plats som visar runt åtminstone första gången man kommer ut. Om man bara skulle släppas ner i bushen utan några förberedelser kunde det kännas ganska konstigt. Ofta är jag dessutom i telefonkontakt med stipendiaterna innan de kommer ut.

Börje berättar att så gott som alla vistelsestipendiater blir självgående efter den första introduktionen. Stipendiaterna är ju största delen av sin vistelse på semester, kopplar av. Och vill ta det

lugnt. Efter den första introduktionen är det mest småsaker det är fråga om, som att ge tips gällande det lilla rökeriet.

– Många blir ganska bra på att dra upp fiskar, vissa har till och med provat fiskenäten. Och ibland levererar jag också fisk till stipendiaterna.

Bara enstaka gånger stöter stipendiaterna på tekniska problem.

– Någon gång ringer de med funderingar till exempel om hur båtarna fungerar. Men bara i enstaka fall har jag fått rycka ut på riktigt, då till exempel bränslet i den lilla båten tagit slut. Behöver de enklare tips till exempel om hur man värmer den vedeldade bastun så kollar de flesta idag på Google eller Youtube.

Inga större medicinska tillbud har heller skett under Börjes år, trots att man kunde tro att hala klippor i kombination med barnfamiljer kunde orsaka även lite allvarigare blessyrer.

– Ett ormbett hade vi för sju-åtta år sedan, men allting slutade väl.

Dikter tillägnade Beijarholmen

(från Beijarholmens Gästbok)

Här svallar havet fritt

(diktad troligtvis år 1940)

Här svallar havet fritt kring skär och stränder
Här bryter stormen vågorna till skum
Här segla rymdens moln mot fjärran länder
så obekymrade om tid och rum
Här vilar havet dunkelvitt om natten
när dagens dyning stilla gått till ro.
Här går en ljusväg över fjärdens vatten,
när fästets måne byggt sin silverbro.
Hit när ej larmet ifrån dagens strider
ifrån en vilseförd och dödsdömd värld.
Här lever hoppet kvar om bättre tider,
så var välkommen till vår lugna härd.

Ivar Ekberg

Här spelar vinden för strama enar,
för djupgrön mossa och gråvit lav,
för branta klippor och strandens stenar
och mäktigt svallande fria hav.
Det glittrar över sund och vikar
och lyser guldstänk i blåbärsris.
Här är en skönhet som oss berikar,
ett livets leende paradiset.
Och ljus är tonen i skogens stämma,
här har vi njutit i fulla drag,
här har vi känt oss av hjärtat hemma
och tackar vamt för en ljuvlig dag.

Vide Strandvik
(SFV:s besök på Beijarholmen 18.8.1979)

Ansök om SFV:s vistelsestipendier

I december kan undervisande personal inom utbildning och småbarnspedagogik, bibliotekarier och kulturarbetare ansöka om SFV:s två månader långa vistelsestipendier i Ingå skärgård och i Västanfjärd under sommaren 2020. Författare kan ansöka om en tre veckor lång vistelse på Biskops Arnö i Sverige. Ansökningstiden för SFV:s vistelsestipendier är 1–31.12.2019. Ansökan sker elektroniskt via ansökningsblanketten på SFV:s webbplats: www.sfv.fi/vistelser

BISKOPS ARNÖ. SFV:s vistelsestipendium för författare gäller en tre veckor lång vistelse på Biskops Arnö vid Mälaren i Bålsta, Sverige. Vistelsen skall ske under perioden april 2020 till mars 2021. SFV bekostar uppehållet samt tur- och returresan. Stipendiaten kan under vistelseperioden på egen bekostnad ta del av kursutbudet och aktiviteterna som ordnas på Biskops Arnö. Kriterierna för att ansöka om stipendiet är finländskt medborgarskap, skönlitterär verksamhet på svenska och minst en, men högst tre utgivna böcker på svenska.

Den sökande skall alltså ha hunnit en bit på vägen i sitt skrivande. I urvalsprocessen betonar vi professionalitet och litterär nivå. Ansökan skall innehålla en tydlig arbetsplan, ett mål och ungefärlig tidtabell.

”

Och stället: det var just så idylliskt vackert det bara kan bli. Med lumiga lindar och ekar, en blommande örtagård, gamla rappade stenhus, öppna vajande fält, svalornas kvittande läte som väckte mig på morgnarna och rördrommens låga brus som ekade över vattnet om kvällarna. Det kommer jag att sakna.

Mathilda Larsson, Biskops Arnö-bloggen: <http://biskopsarno.ratata.fi/blogg/>

BEIJARHOLMEN. SFV ger möjlighet till en två månader lång sommarvistelse på Beijarholmen i Barösund, Ingå, för lärare och lärare inom småbarnspedagogik. Beijarholmen är ett paradiset med fina stränder och mjuka klippor. På holmen finns två välutrustade stugor med kök, matrum, sovrum och var sin bastu. Stället lämpar sig ypperligt för en barnfamilj och den ena byggnaden kan fungera som gäststuga. Vistelsen förutsätter praktiska färdigheter i båthantering och navigation och en båt står till förfogande under hela vistelseperioden. Vistelsen är hyresfri, men stipendiaterna svarar själva för konsumtionskostnaderna.

Vistelsen fördelas enligt följande:

- En lärare under perioden 15.5.–14.7.2020.
- en lärare, socionom eller barnskötare inom småbarnspedagogik under perioden 16.7.–15.9.2020.

”

Häriifrån tar vi med oss oförglömliga minnen. Känslan av solvarma klippor under nakna fotsulor kommer vi förhoppningsvis att kunna minnas ännu i novemberrusket.

Peter Salminen, Beijarholmsbloggen: <http://beijarholmen.ratata.fi/blogg/>

LILLHOLMEN. Kulturarbetare och bibliotekarier kan ansöka om en två månader lång sommarvistelse på Lillholmen i Västanfjärd. Lillholmen är ett idylliskt allmogetorp, naturskönt beläget med en barnvänlig simstrand och väg ända fram. Huvudbyggnaden består av två rum och kök och en vindsvåning med ett litet sovrum. El och rinnande vatten finns. I den separata bastubyggnaden finns dessutom ett sovrum, idealiskt för gäster. Det finns tillgång till roddbåt och en liten motorbåt. Vistelsen är hyresfri, men stipendiaterna svarar själva för konsumtionskostnaderna.

Vistelsen fördelas enligt följande:

- En kulturarbetare under perioden 15.5.–14.7.2020.
- En bibliotekarie under perioden 16.7.–15.9.2020.

”

Vistelsen har varit som en dröm och Kimitoön med omgivande natur och kultur har bjudit på många äventyr och upplevelser, såsom avslappnat umgänge, reflektion, smultron, rodd- och cykelturer, vandringar, loppmarknader, historier, nypotatis, jordgubbar, örter, spel, bastu, bad och lek.

Sade Kahra, Lillholmsbloggen: <http://lillholmen.ratata.fi/blogg/>

Målgrupp och genomslagskraft i fokus då SFV delar ut bidrag

Text Christine Skogman ~ Foto Rabbe Sandelin

Efter ett långsiktigt strategiskt arbete införde SFV i slutet av år 2018 sektorer, fokusområden och löpande ansökningstid för allmänna bidrag. SFV:s kanslichef Johan Aura ser tillbaka på året som gått med en tillförsikt om att SFV är på rätt väg. Det nya verksamhetsupplägget återspeglar SFV:s grundtanke: att fokuserat arbeta på områden som behöver stärkas.

Johan Aura syftar på hela idén om varför SFV grundades 1882. Då såg man ett konkret behov av bildning i svenskbygderna. Genom riktade insatser, bland annat genom att grunda folkhögskolor, ge ut allmänbildande skrifter och åka runt och hålla föreläsningar, försökte man åtgärda utmaningarna.

– Även i dag finns det påvisade utmaningar inom de områden vi enligt våra stadgar ska främja, det vill säga utbildning, fri bildning och kultur på svenska i Finland. Vi har ringat in utmaningarna, våra fokusområden, tillsammans med branschexperter, säger Johan.

Grundtanken med att rikta bidrag till projekt vars genomslagskraft berör ett eller flera av SFV:s fokusområden är att skapa en så stor effekt som möjligt.

– Tillsammans med våra bidragsmottagare och samarbetspartner jobbar vi för att åtgärda utmaningarna, och på sikt skapa ett bättre samhälle där det finlandssvenska är starkt och synligt.

SAMMA FOKUSOMRÅDEN TILL 2021. Enligt den ursprungliga planen skulle nuvarande fokusområden sträcka sig till 2020. Men i juni 2019 fattade SFV:s

styrelse beslut om att förlänga strategiperioden till 2021. Det betyder att SFV:s fokusområden är aktuella fram till slutet av 2021.

– Den nya strukturen behöver komma i gång ordentligt. Vi behöver ge den tid. Två år är också en kort tid om man vill utvärdera genomslagskraften av våra bidrag, säger Johan.

”

Det primära för SFV är inte vem som gör vad, utan vem som berörs av projektet och vad genomslagskraften blir.

Under 2021 görs en större helhetsutvärdering av den nya verksamhetsformen. Dessutom görs sammandrag över bidragseffekten inom varje sektor och nya omvärldsanalyser – hjälpmedel som stakar ut fokusområden för nästa strategiperiod.

– Eventuellt räcker det med att vi kalibrerar de fokusområden som vi nu har, att vi ser att de fortfarande är aktuella och att utmaningarna fortsättningsvis behöver riktade insatser. Men det får vi se, säger Johan.

FRÅGOR FRÅN SÖKANDEN. Under året som gått har SFV fått svara på många olika frågor. Frågorna handlar om sektorerna och fokusområdena, men också om den löpande ansökningstiden och den nya webbtjänsten för ansökningar.

En fråga som rätt ofta återkommer gäller resebidrag: Kan man ansöka om resebidrag från SFV?

– Det primära för SFV är inte vem som gör vad, utan vem som berörs av projektet och vad genomslagskraften blir. De resebidrag vi har beviljat har ofta varit en del av ett större projekt, säger Johan.

En annan fråga som ofta ställs är vilken sektor man skall välja om projektet berör flera sektorer.

– I regel är det dem som gynnas av projektet, målgruppen, som avgör inom vilken sektor man skall göra ansökan. Är du osäker kan du alltid kontakta våra sektorsansvariga – de finns till för att hjälpa och fungera som bollplank.

VARFÖR ÄR FRÅGORNA SÅ SVÅRA? En del av dem som söker upplever att frågorna i ansökningsformuläret är utmanande, att det inte alltid är lätt att förstå eller veta vad man ska svara på dem.

FOTO: SHUTTERSTOCK

– Frågorna finns där för att hjälpa dig fundera igenom projektet så noggrant som möjligt. Det viktigaste är att de som granskar din ansökan ser att projektet är genomtänkt, möjligt att genomföra och att resultatet är i linje med SFV:s fokusområden. Vi måste helt enkelt få adekvat information om vad det kommer att bli av bidraget.

LÖPANDE ANSÖKNINGSTID – NÄR SÄNDA IN ANSÖKAN? Den löpande ansöknings-tiden för SFV:s allmänna bidrag har på fältet tagits emot med öppna armar.

– Vi har fått mycket god respons. Tack var den löpande ansöknings-tiden finns det möjlighet att snabbt reagera på utmaningar som uppstår, säger Johan.

Trots att ansöknings-tiden är löpande är det många som undrar om det ändå finns en viss tid på året då det lönar sig att sända in ansökan.

– Det spelar tidsmässigt ingen roll när du sänder in en ansökan. Det lönar sig att söka om bidrag när projektet är färdigt planerat. SFV behandlar ansökningar kontinuerligt och vi strävar efter att ge

” Vi behöver veta om satsningarna verkligen leder till de effekter man vill uppnå.

ett svar senast tre månader efter att du sänt in din ansökan. På sommaren blir behandlingsprocessen lite längre på grund av sommarsemestrarna.

Några har frågat om man kan söka om bidrag hur många gånger som helst från SFV?

– Jo, det kan man, men inte för samma ändamål om man en gång fått avslag. Det viktigaste för oss är den planerade genomslagskraften och vem som gynnas av projektet, inte vem som genomför det. Om aktören är trovärdig och klarar av att genomföra flera projekt så kan man söka flera gånger per år för olika projekt, säger Johan.

STÄNDIG UTVECKLING. SFV får med jämna mellanrum respons på webbtjänsten för ansökningar och det elektroniska ansökningsformuläret.

– Det är bra att folk hör av sig. Det är värdefullt för oss att få information om brister, men också om sådant som fungerar, så vi kan utveckla webbtjänsten och processen, säger Johan.

UTVÄRDERING SOM REDSKAP. Som allmännyttig förening ansvarar SFV för att de medel som står till förfogande används för rätt syften, och man vill att beviljade bidrag leder till bästa möjliga resultat. Alla bidragsmottagare fyller i en redovisningsblankett då projektet är avslutat. Under året har SFV även börjat utvärdera några projekt mera detaljerat.

– Vi behöver veta om satsningarna verkligen leder till de effekter man vill uppnå. I slutändan handlar det om att också vi, SFV, måste kunna berätta vad vi gör, varför vi gör det och vad resultatet blir, avslutar Johan. ■

Förlorar kritiken sin makt?

Kritiker har makt.

Det är ett axiom som upprepats så ofta att det fått en prägel av sanning. Och det stämmer givetvis; varje offentlig bedömning av ett konstnärligt framträdande har en viss ringeffekt, som i sin tur är beroende av mediernas trovärdighet och slagkraft.

En gång i världen kunde ledande kritiker avgöra en boks eller en teaterföreställnings öde. Om Olof Lagercrantz eller Bengt Holmqvist i Dagens Nyheter dömde ut en ny svensk roman blev den sällan en kommersiell framgång. När Hufvudstadsbladets fruktade teaterkritiker Greta Brotherus ilsknade till hukade sig hela det finlandssvenska teaterfolket.

I Ulrika Gustafssons färskas biografi över ”Katrinas” skapare Sally Salminen visas hur finlandssvenska manliga kritiker formligen slaktade hennes senare romaner. Bilden av författaren som enkel folklivsskildrare har för evigt etsat sig fast, trots det psykologiska djupet i böcker som ”Prins Efflam” (1953) och ”Vid havet” (1961). Allt hon skrev skedde i skuggan av ”Katrina”, något som resulterade i ett livslångt trauma.

Den sortens kritiska maktutövning finns inte längre. Det har i hög grad med den nya mediesituationen att göra: ingen enskild recensent har en absolut auktoritet. Seriös kritik har flyttats ut i marginalen, omhuldad av en liten läsekrets. Det är exempelvis länge sedan jag hört någon läsare kommentera recensioner av nya finlandssvenska böcker.

Faktum är att det i dag knappast finns någon samlande massmedial arena för kultur på svenska i Finland.

Jag misstänker att yngre läsare, främmande för papperstidningens värld, struntar i traditionella recensioner – förmodligen känns de inte adekvata i nuets verklighet.

Det sägs att de kritiska rösterna blir allt färre, men på nätet hörs ett ständigt surr av stämmor, ivrigt debatterande mer eller mindre viktiga litterära spörsmål. Troligen avgörs en boks framgång av Facebook snarare än av mottagandet i etablerade medier.

Men det är inte enda orsaken till kritikens minskande betydelse. Det har också att göra med sättet att skriva. Alla journalister borde veta att en tråkig, opersonlig text sällan når särskilt många läsare. Här har kritiker mycket att lära av drivna reportrar typ den suveräne Rysslandskorrespondenten Anna-Lena Laurén, som kan konsten att berätta en fängslande historia.

Att skriva på hög intellektuell nivå betyder inte att man måste använda ett språk och en begreppsapparat som riktar sig till ett fåtal.

I det läget riskerar kritiken verkligen att förlora sin makt.

Gustaf Widén

ÄR JOURNALIST OCH FÖRFATTARE SAMT VICE ORDFÖRANDE I SFV:S STYRELSE

”

När Hufvudstadsbladets fruktade teaterkritiker Greta Brotherus ilsknade till hukade sig hela det finlandssvenska teaterfolket.

Niklas Wahlström

är SFV:s nye sektorsansvarige för utbildning

Text & Foto Rabbe Sandelin

SFV har i ett år arbetat utgående från sektorer, med sektorvisa ansvarspersoner som bland annat tar ställning till bidragsansökningar. På basen av forskningsfakta och signaler från fältet slås de fokusområden fast som bidragsverksamheten skall koncentrera sig på under pågående strategiperiod. Idén är att de pengar och resurser SFV delar ut skall ha största möjliga effekt.

SFV:s sektor för utbildning omfattar alla stadier, från småbarnspedagogik till universitetsstudier. SFV stöder initiativ och utvecklingsprojekt som främjar forskningsbaserad och nyskapande skolutveckling, och en positiv attityd till lärande. Utgångspunkten är påvisade behov med tydliga mål, något som även legat nära hjärtat under en längre tid.

– Det var faktiskt precis det som fick mig att söka jobbet, det vill säga mitt stora intresse för utvecklingsprojekt som utgår från forskning om inläring, där målet är att skapa en meningsfull skola för individer i alla åldrar, berättar Wahlström.

Wahlström hoppas nu få samarbeta med utbildningsanordnare och andra aktörer inom utbildning med det gemensamma målet att utveckla den finlandssvenska skolan till världens bästa skola.

– Med SFV:s finansiella bidrag och min egen sakkunskap och uppföljning hoppas jag kunna stöda dem som tar initiativ till projekt som siktar på bättre inlärningsresultat och starkt välmående som resultat, helt enkelt en förnyelse av skolan. Jag ser som min uppgift också att vara med om att sprida de goda modeller som föds med dessa SFV-bidrag, så att framgångarna kan tjäna hela det finlandssvenska bildningsfältet.

LIVSLÅNGT LÄRANDE INTE BARA ETT SLAGORD. Niklas Wahlström inleder arbetet på SFV efter årsskiftet. Tjänsten söktes av 82 personer.

– Att ha blivit vald till detta spännande uppdrag bland så många sökande känns fantastiskt roligt, och som en erkänsla för mitt kunnande och mitt målmedvetna arbete inom skolutveckling i många år. Det skall bli jätteintressant att få jobba med just SFV, som på senare år visat framförhållning i sitt stöd för finlandssvensk pedagogisk utveckling.

Niklas Wahlström hoppas kunna stöda initiativ och projekt som siktar på bättre inlärningsresultat och starkt välmående, "helt enkelt en förnyelse av skolan". Till arbetsuppgiften hör också att sprida de goda modeller som föds med SFV-bidragen. Han inleder arbetet i början av år 2020.

”

Det må gälla vilken ålder och vilken form av utbildning som helst, det livslånga lärandet bidrar idag på ett avgörande sätt även till livskvaliteten.

Wahlström säger att livslångt lärande inte är ett tomt slagord, eller något som bara gäller upprätthållandet av yrkesskickligheten.

– Det må gälla vilken ålder och vilken form av utbildning som helst, det livslånga lärandet bidrar idag på ett avgörande sätt även till livskvaliteten. På det viset är bildningsfrågor även frågor som har ett starkt samhällsligt intresse. Här ser jag SFV som en aktör som kan

bidra till inte bara en pedagogisk utveckling inom skolan, men i förlängningen till ett bättre samhälle.

Wahlström, som senast arbetat som rektor vid Gymnasiet Grankulla samskola och även elva år som skolledare, säger att det känns lite vemodigt att lämna ett långt projekt av skolutveckling bakom mig, liksom ungdomar och lärare som han gillat att arbeta med.

– Å andra sidan hoppas jag att mitt

nya jobb kan komma ännu flera barn och ungdomar till godo än bara dem jag hittills jobbat för, i den skola som under de senaste tio åren blev "min egen". Det blir svårt att skiljas från många jag knutit nära band till, men bytet till sektorsansvarig för utbildning vid SFV känns som ett meningsfullt steg i mitt liv. Det är med stor iver jag tar mig an uppgiften. ■

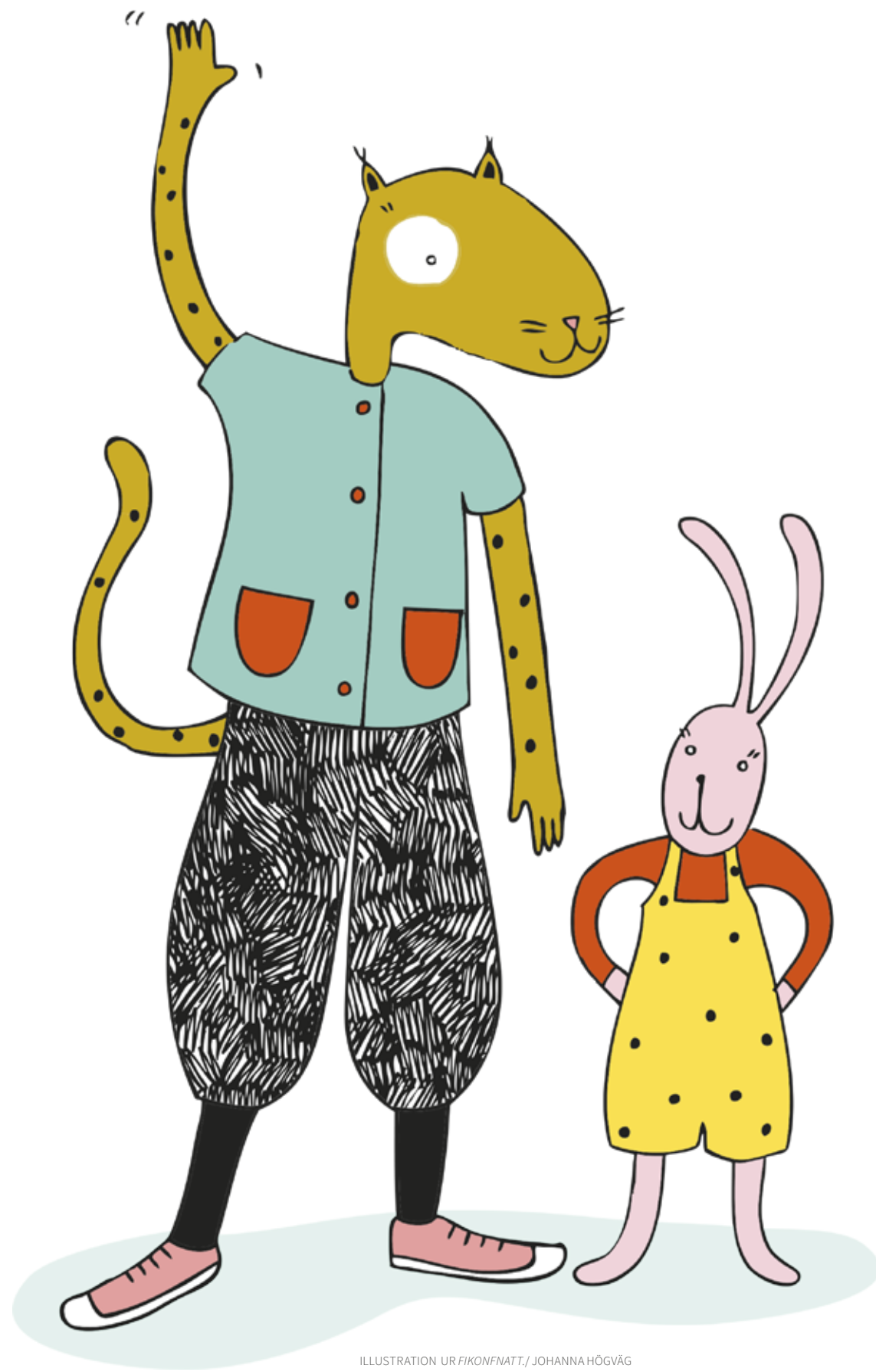

ILLUSTRATION UR FIKONFNATT./ JOHANNA HÖGVÄG

Text Camilla Lindberg

SKOLBOKEN

– en plattform för nya digitala världar

Dagens läromedel omfattar hela digitala världar med oändliga möjligheter till interaktion och multimediala alternativ som till exempel ljud- och filmfiler. Läromedelsförlagen är påtagligt ivriga och alerta. Men regeringens nya planer på gratis utbildning på andra stadiet oroar. – Det här kan få negativa konsekvenser för finlandssvenskarna, säger man på Otava och Schildts & Söderströms.

Begreppet läromedel har förändrats kraftigt. I en digital värld måste begreppet förstås i ett betydligt bredare sammanhang, säger Nils Saramo som är läromedelschef på Schildts & Söderströms.

Den digitala utvecklingen har också bidragit till att läromedel inte längre begränsas av några landsgränser. Men den rikssvenska marknaden är ändå inte särskilt stor.

– Det är i första hand de nationella läroplanerna som styr innehållet och därför är det svårt att sälja finlandssvenska läromedel på bred front i Sverige, säger Nils Saramo.

På det finskspråkiga förlaget Otava började man översätta finskspråkiga läromedel till svenska strax efter förlagsfusionen mellan förlagen Schildts och Söderströms 2011.

– Vi insåg att det fanns behov av konkurrens på marknaden. Konkurrens upprätthåller läromedels kvaliteten, säger Inka Hedman som är affärsområdeschef för den svenskspråkiga utgivningen på Otava.

Det innebär att det idag finns hård konkurrens på ett litet marknadsområde som har små möjligheter att växa.

På Otava anser man att de översatta

läromedlen fungerar utmärkt i de svenskspråkiga skolorna.

– Men de kräver förstås att man gör vissa förändringar när man producerar dem för att de ska passa den svenskspråkiga marknaden, säger Inka Hedman.

På Schildts & Söderströms är man mer tveksam till översättningar och betonar att det finns uppenbara kulturskillnader mellan svensk- och finskspråkiga skolor, och att även lärarnas undervisningsätt skiljer sig åt.

Enligt Inka Hedman har de översatta

ILLUSTRATION UR ORDRESAN./ MARGARETA SANDIN

läromedlen tagits väl emot ute i skolorna. En av de mest populära läromedelsserierna är Karlavagnen, matematik för årskurs 1–6.

Inka Hedman anger inte några siffror på hur stor andel som Otavas svenskspråkiga läromedelsförsäljning utgör av den totala finlandssvenska läromedelskakan, och hänvisar till att det inte finns någon officiell statistik som visar enbart den svenskspråkiga försäljningen.

– Men vi är en av de större aktörerna på marknaden.

Nils Saramo ger inte heller ut några direkta siffror, men uppskattar att förlaget Schildts & Söderströms är den största aktören på en marknad där man räknar med cirka 5–10 olika aktörer.

Som läromedelschef tvingas Nils Saramo dagligen tänka på den kommersiella sidan av verksamheten. Men han betonar att det i grunden också finns en annan drivkraft på förlaget som är av mer ideologisk karaktär, och som skiljer förlaget från konkurrenten Otava.

– Vi vill säkerställa att det också i framtiden finns en produktion på svenska av finlandssvenska läromedel i samtliga ämnen och på samtliga stadier.

Båda förlagscheferna är oroade över regeringens planer på att erbjuda avgiftsfri utbildning för samtliga elever på

Inka Hedman. FOTO: PEKKA NIEMINEN/OTAVAMEDIA

andra stadiet. Avgiftsfriheten i sig är positiv men hur den förverkligas kan bli problematisk för läromedelsituationen.

Nils Saramo nämner Norge som ett varnande exempel där fylkena (länen) för snart ett decennium sedan började ta hand om läromedelsproduktionen och erbjöd skolorna materialbanker som skapades via projektfinsierade initiativ. När konkurrensen minskade så sjönk kvaliteten. Det ledde också till en ojämlikhet mellan landets skolor.

– Om kommunerna går in och börjar konkurrera med läromedelsföretagen påverkar det i synnerhet minoritetsbefolkningen. Om marknaden plötsligt inte räcker till för alla, måste vi till exempel som förlag ta konsekvenserna och lägga ner produktionen inom sådana ämnesområden och kurser där underlaget inte längre räcker till.

ILLUSTRATION UR HELT RÄTT! / BENJAMIN FORSELL

Nils Saramo. FOTO: MÄRTTI VAALAHITI

– När finansieringen tar slut kan effekterna redan ha påverkat den finlandssvenska läromedelsproduktionen, säger Inka Hedman.

Nils Saramo lyfter också fram en annan negativ aspekt. Om kommunerna börjar producera läromedel som alla lärare förutsätts använda, minskar valmöjligheterna och pedagogernas arbete börjar plötsligt styras av de enskilda kommunerna.

– Det är fruktansvärt viktigt att lärarna själva får bestämma över vilka läromedel de vill använda, säger Nils Saramo.

På Otava är man inne på samma linje.

– Det finns länder där till exempel utbildningsministerierna granskar och bestämmer vilka läromedel som får användas i landets skolor. I vårt land har lärarna hög utbildning och man har tillit till att de har den bästa kompetensen och kunskapen att utvärdera vilka läromedel som är bra, säger Inka Hedman.

På förlagen är man märkbart upprymda över alla de möjligheter som digitaliseringen ger. Det går till exempel att utforma läromedel som tillåter en växelverkan mellan eleverna i klassen och mellan lärare och enskilda elever. Man kan skapa läromedel som stöder den arbetsdryga dokumentationen av elevernas lärprocesser som lärarna numera är ålagda att göra.

Den nya läroplanen betonar också betydelsen av individualiserade och ämnesöverskridande läromedel. Som ett direkt svar på det här har Schildts &

Det är fruktansvärt viktigt att lärarna själva får bestämma över vilka läromedel de vill använda

Söderströms nyligen utkommit med ett digitalt läromedel som heter *Ting*.

– Det är lite som Netflix och består av ett stort spektrum av material utifrån olika tematiska områden som inte är kopplade till enskilda läromedel, säger Nils Saramo. ■

ILLUSTRATION UR ORDRESAN / MARGARETA SANDIN

Andra digitala aktörer

Tabletkoulu som funnits på marknaden sedan 2013 ger ut endast digitala läromedel. Förlaget inriktar sig främst på gymnasier och har producerat svenskspråkigt material inom filosofi, hälsolära, religion, studiehundledning och kemi.

Det finskspråkiga förlaget hade till en början inte någon avsikt att nå ut till den svenskspråkiga marknaden. Men enligt förlagschefen Mari Soikkeli var efterfrågan så stor att man bestämde sig för att anta utmaningen. Idag finns förlagets material i en stor del av de svenskspråkiga gymnasierna.

På marknaden finns också andra liknande aktörer.

Fikonfnatt, läromedel för förskolan.

Helt rätt! Rättskrivning, grammatik och ordförståelse, åk 3–6.

Energi. Hälsokunskap, åk 7–9.

Ordresan. Modersmål och litteratur, åk 1–4.

Ida-Lina Nyholm. FOTO: HEDDA SIRÉN

PÅ SCHILDTS & SÖDERSTRÖMS arbetar 13 personer med enbart läromedel och av dem är cirka 7–8 redaktörer.

– Teamet kompletteras av en stor skara författare som till ungefär 98 procent själva är lärare som arbetar ute i skolorna, berättar redaktören Ida-Lina Nyholm.

Hon har varit anställd på förlaget i över tio år och arbetar med både tryckta och digitala läromedel, samt barn- och ungdomslitteratur.

Utvecklingen på den digitala sidan har varit stor, men kanske inte så stor som man hoppats på.

Kravet på multilitteracitet och digitalisering har ställt kommuner och skolor i en ofrivilligt svår situation. De krympande anslagen som vikts för läromedel har istället gått åt till att bygga upp den infrastruktur som den nya tekniken kräver.

– Det är först nu som skolorna har den teknik som krävs, och börjar vara på den nivå som vi redan befann oss på när jag började arbeta här 2009, säger Ida-Lina Nyholm.

Hon betonar också att de nyutbildade lärarna som kommer ut i skolorna hör till en generation som fötts in i den digitala internetvärlden.

Ida-Lina Nyholm är själv utbildad klasslärare och hon tror ännu starkt på att också tryckta läromedel har en framtid.

– De används fortsättningsvis i väldigt hög grad och vissa av våra läromedel är en kombination av tryckt och digitalt material. Livslängden på läromedel varierar. Vissa typer av läromedel

inom till exempel rättskrivning och grammatik fungerar länge, och vi har läromedel som getts ut i reviderade upplagor i flera årtionden, säger Ida-Lina Nyholm.

Inom matematiken har till exempel programmeringsbiten vuxit kraftigt och lett till behov av reviderade upplagor. Inom andra ämnen kommer helt ny kunskap in.

– Ett exempel är geomedia, alltså analys av kartor och geografisk information. Det kräver digital teknik.

Ida-Lina Nyholm tycker inte att det är problematiskt att utveckla läromedel för en generation som är vana med häftiga spelvärldar.

– Min uppfattning är att de unga förstår att det finns en skillnad mellan spel och läromedel. Om man ska plugga till exempel ordklasser så kan det inte bli hur häftigt som helst. Det kan till och med vara skönt för eleverna att få uppleva att skola är skola och att de inte hela tiden behöver befinna sig en fiktiv spelvärld.

Däremot ser hon andra utmaningar som läromedelsproducenterna behöver vara medvetna om.

– De unga har större behov av att få vara delaktiga och själva vara med och påverka. Lärarna har också olika inlärningsstilar och därför fungerar inte alltför nischade läromedel så bra. Digitaliseringen ger möjligheter till bredd och individualisering. En bok har pärmar och den tar slut. Den digitala världen är oändlig. ■

Svensklärarna i Finland och SFV har samma mål – att stärka svenska språkets ställning

Text Christine Skogman

I snart 20 år har SFV haft ett nära samarbete med föreningen Svensklärarna i Finland (SRO). Samarbetet består dels av nomineringarna till Svenskläraryrket som SFV delar ut, dels av uppsatstävlingar för elever och studerande, och stipendier till abiturienter.

Det var SFV:s tidigare ordförande Per-Edvin Persson som var drivkraften bakom samarbetet. Han poängterade hur viktigt det är att majoritetsbefolkningen har en positiv inställning till svenskan, och att vi som svenskspråkig minoritet har ett bra förhållande till den finskspråkiga majoriteten, säger Camilla Nordblad på SFV.

Camilla är den på SFV som sköter formaliteterna kring SFV:s pris och medaljer. Hon är också den som är i kontakt med Satu Pessi, ordförande för SRO, när det gäller de olika samarbetsprojekten.

– SFV är en viktig samarbetspartner som genom åren möjliggjort vårt arbete att främja det svenska språkets betydelse för finskspråkiga elever och studerande, säger Satu Pessi.

Svensklärarna är centrala aktörer då det gäller att främja en positiv attityd till det svenska.

– Lärarna strävar efter, genom sitt arbete, att bevara det svenska i Finland. Dessutom finns det lärare i svenska på alla utbildningsnivåer, från grundskolan till högskole- och universitetsnivå. De arbetar på ett väldigt brett fält, säger Camilla.

Camilla Nordblad. FOTO: PIA PETTERSSON

Eleverna säger själva att goda språkkunskaper öppnar nya dörrar – många har haft nytta av språkkunskaperna i svenska då de sökt sommarjobb.

FEM SVENSKLÄRARYRKET DELAS UT. Sedan 2001 har SFV delat ut Svenskläraryrket. De ges till verksamma lärare i finska utbildningsenheter, som inspirerat och motiverat sina elever till studier i svenska, ökat intresset och kunskaperna om det nordiska, eller till lärare som utvecklat undervisningen i svenska, undervisningsmaterial eller byggt nätverk som främjar kontakten mellan lärarna.

Svensklärarna i Finland nominerar kandidater till SFV, vars pris- och medaljkommitté utser mottagarna. Summan är 5000 per pris. Nästa gång SFV delar ut Svenskläraryrket är på vår- och utdelningsfesten den 1 april 2020.

– Svenskläraryrket delas ut som ett erkännande för den insats lärarna gör bland den finskspråkiga befolkningen i Finland. Vi hoppas att prisen sporrar till vidare ambitioner. I det långa loppet är målet att det finlandssvenska är starkt och synligt i vårt finländska samhälle.

UPPSATSTÄVLINGAR. Varje år arrangerar Svensklärarna i Finland två till tre nationella uppsatstävlingar i svenska. Vilka stadier som tävlingarna berör varierar från år till år, det kan gälla till

Satu Pessi (fjärde fr.v. i över raden) mottog Svenskläraryrket år 2011. Bilden är från SFV:s vår- och utdelningsfest. FOTO: RABBE SANDELIN

exempel elever i grundskolans klasser 7–9 eller gymnasieelever. Efter att nivån är fastställd, bestäms tävlingens tema och vilka tre uppsatsrubriker som eleverna kan välja emellan.

– Ofta har det varit aktuella teman, till exempel miljö, hållbar utveckling eller nyanlända. Men också teman som mina sommarplaner eller en festinbjudan har förekommit, speciellt då tävlingen gällt de lägre klasserna i grundskolan, berättar Camilla.

Svensklärarna i Finland gör den första gallringen och sedan sänds de tio bästa uppsatserna till SFV.

– Vi väljer ut de tre bästa. Pristagarna får komma till SFV:s kansli i Helsingfors på en prisutdelning med blommor och diplom. Därefter bjuder vi pristagarna på ett svenskspråkigt kulturprogram. Vi försöker välja något som kan intressera ungdomarna, ler Camilla.

Bidrag kommer från alla tänkbara håll i Finland, inte bara från regioner där svenskan syns och hörs.

– Det är inspirerande när vi får bidrag från norra och östra Finland, till exempel från Kovero och Heinävaara, regioner där vi vet att svenskan kan vara rätt osynlig. Eleverna säger själva att goda språkkunskaper öppnar nya dörrar – många har haft nytta av språkkunskaperna i svenska då de sökt sommarjobb.

STIPENDIER TILL ABITURIENTER. Sedan 2012 har SFV delat ut stipendier för goda prestationer i studentskrivningarna i svenska som andra inhemskt språk. Stipendiernas storlek är 500 euro. Även här hjälper Svensklärarna i Finland med att ta fram mottagarna.

– De tio bästa abiturienterna premieras: De fem som fått högsta poäng

i A-svenska, och de fem som fått högsta poäng i B-svenska. Vi får informationen direkt från Studentexamensnämnden, och väljer därefter ut dem som presterat bäst, säger Satu Pessi. ■

Med hjälp av Vännerna

SUOMEN RUOTSINOPETTAJAT RY
– SVENSKLÄRARYRKET I FINLAND RF

Fokusområde: Högklassig språkpedagogik och språkmedvetenhet

Beviljat ändamål: Uppsatstävling i svenska i finskspråkiga skolor.

Beviljat belopp: 11 000 euro

Tidsperiod: 2017–2019

Förväntat resultat: Positiv attityd till det svenska språket.

Grand Beat

ger unga talanger en chans att uppträda

Text Charlotta Svenskberg ~ Foto Chris Senn

Arrangörerna kallar talangtävlingen en succé och planerar redan Grand Beat 2020. Bandet The Wale's vann årets tävling.

Talangtävlingen Grand Beat som ordnades i Karis och i Ekenäs riktade sig till musikaliska talanger i åldern 13–25 år. Finalen den 26 oktober på Tryckeriteatern i Karis bestod av tio musiknummer. Dessa hade gått vidare från de två semifinalerna som ordnades på Kulturhuset Ekenäs och Tryckeriteatern i Karis tidigare i oktober.

Grand Beat lockade totalt tjugo bidrag med deltagare främst från Ekenäs och Karis.

Styrgruppsmedlemmen Linus Mäkelä är nöjd med antalet deltagare och med evenemanget. Han är också ordförande för Karelias ungdomsgrupp

och har därmed varit med och ordnat evenemanget Stage Night på Karelia de senaste åren: ett musikevenemang där unga talanger har möjlighet att stå på scenen och uppträda.

Tack vare samarbetet mellan Kulturhuset Karelia och föreningen Västnyländska ungdomsringen, VNUR, blev talangtävlingen Grand Beat möjlig att genomföra. Och den blev en succé.

– Vi är jättenöjda med resultatet. Vi vågade aldrig tro att det skulle bli så här bra, säger Linus Mäkelä.

Han beskriver deltagarna som unga personer med ett brinnande intresse för musik, men som har saknat ett forum där de kan få uppträda och på det sättet få scenerfarenhet och synlighet.

JURYN UTSÅG DE TRE VINNANDE BIDRAGEN. Vinnaren av den första upplagan av Grand Beat blev bandet Wale's med Birk Lerviks, Vide Lerviks, Elias Knaapinen, Felicia Wadenström och Simon Wadenström. På andra plats kom Jessica Tünn och tredje plats Simon Kiuru. William Lundin fick ett hedersnämmande för sitt pianoframträdande, som han lyckades beröra både publiken och juryn med.

I juryn satt Niklas Rosström, Emma Salokoski, Amie Borgar och stjärndomaren Bubbli. Märta Westerlund var konferencier under finalen. Segrarna fick 1 000 euro och får uppträda på Nyländsk aftongala 2020.

Totalt 270 personer följde med Grand Beat i de tre deltävlingarna som bestod av två semifinaler och finalen på Tryckeriteatern i Karis.

– Vi sa innan finalen att om vi når publiksiffran 300 är det mycket bra. Och

200 hade vi som minimum. Att det blev 270 känns bra, säger Linus Mäkelä.

Arrangörerna ville att Grand Beat skulle vara en tävling med låg tröskel. Alla var välkomna med i tävlingen oberoende av tidigare scenvana eller erfarenhet.

– Det finns så många musikaliska talanger i Västnyland, men ganska få möjligheter att få vägledning till fortsatt karriär, säger han och tillägger att juryns konstruktiva respons till deltagarna var uppskattad.

Arrangörernas vision om att ordna en välkomnande tävling utan onödig press och stress gick hem hos deltagarna.

– Vi lyckades jättebra med det. Bland deltagarna fanns det sådana som inte tidigare uppträtt, utan mest sjungit hemma. Och utifrån den feedback vi har fått upplevde deltagarna aldrig någon hård tävlingsstämning, säger Linus Mäkelä. →

Larson Österberg var konferencier i semifinalerna. Milla Lynch och Aino Kallinen deltog i Grand Beat.

Till vänster: Lilian Young var gästartist i den första semifinalen. Till höger: Mathias Bäcksbäcka

Christian Salonen

– Det är bra att kunna visa en viss erfarenhet och då är det bra med ett visitkort från en tävling.

DET BLIR ETT GRAND BEAT 2020. Niklas Rosström har lång erfarenhet av musikproduktioner och talangtävlingar och ställer sig positivt till att fungera som ett slags mentor och bollplank till arrangörerna i framtiden.

Första upplagan av Grand Beat är gjord och om det blir en fortsättning ser Niklas Rosström vissa utvecklingsmöjligheter när det gäller arrangemangen, planeringen och ekonomin. Publikciffran tycker han också kunde bli ännu högre.

Linus Mäkelä säger att siktet redan är inställt på ett Grand Beat 2020.

– Det är vår plan att ordna Grand Beat också 2020. Vi jobbar på det, men vi vet inte riktigt i vilken form det blir.

Han vet redan vilka bitar som behöver utvecklas:

– Vi känner att vi vill inkludera publiken på något vis. Men det måste vara på ett rättvist sätt. Det återstår att se hur vi gör det. ■

SVENSKFINLAND HAR TALANGER. Niklas Rosström håller med om att det finns otroligt mycket musikalisk begåvning i Svenskfinland.

– Men Svenskfinlands problem är att det inte bereds någon väg vidare för talangerna. Det finns flera talanger än möjligheter, marknaden är begränsad, säger han.

Han har varit med om många talangjakter och tycker det är väldigt bra att de ordnas, eftersom de ger unga personer en värdefull chans att få stå på en scen och uppträda inför publik.

– Feedbacken vi gav var uppskattad. Det var många som kom till oss efter

finalen och ville prata och få individuell feedback.

Bandet Wale´s som vann beskriver han så här:

– De hade en ungdomlig fräschör, en energi som tilltalade. Har man energi kommer man långt.

Han betonar att eftersom deltagarna var mellan 11 år och 23 år var det svårt att bedöma bidragen.

– Det var mycket “å andra sidan” och “med tanke på”, förklarar han när de vinnande bidragen skulle utses.

Ett av hans konkreta tips till vinnarna var att spela in låten om de vill komma vidare med sin musik.

Med hjälp av Vännerna

VÄSTNYLÄNDSKA UNGDOMSRINGEN RF

Fokusområde: Bärkraftiga modeller för långsiktig kulturverksamhet

Beviljat ändamål: Grand Beat 2019. Sång- och musiktävling med låg tröskel för ungdomar (13–25 år).

Beviljat belopp: 2 000 euro

Tidsperiod: 2019

Förväntat resultat: Att musiktävlingen blir ett återkommande event där nya talanger ges möjlighet att uppträda i en professionell miljö.

Entreprenörskap på läsordningen

Text & Foto Mikael Sjövall

Föreningen Ung Företagsamhet ger finlandssvenska elever och studerande en inblick i företagsamhet, ekonomiskunskap och arbetslivskompetens.

Stämningen i A Bloc i Otnäs är elektrifierad. Cirka 1500 datafrälsta kodare och entreprenörer jobbar frenetiskt med att utveckla nya digitala lösningar i en så kallad hackathon.

Mitt i det vibrerande folkvimlet står entreprenören Oscar Löfqvist som tog sin studentexamen vid Jakobstads gymnasium i fjol. Nu pluggar han vid Aalto-universitetet, driver två egna bolag och är ambassadör för Ung Företagsamhet. Det är en imponerande meritlista för en 21-åring. Den tändande gnistan fick han redan 2016 när han valde att plugga tillvalsämnet ”Ett år som företagare”.

– Jag hade en affärsidé som gick ut på att sälja begagnade skolböcker på nätet. Du spenderar i genomsnitt upp till 3000 euro på skolböcker under gymnasietiden så det finns all orsak att återvinna böckerna effektivare, säger Oscar Löfqvist.

Affärsidén fick pris som bästa UF-företag på andra stadiet i samband med tävlingen ”Våga vara företagsam” och semifinalen i Vasa 2017. Löfqvist tog sig också vidare till finalen i Helsingfors men efter det kom kommersialiseringen av affärsidén inte igång.

– Jag saknade på den tiden de tekniska kunskaper som krävdes för att starta en storskalig näthandel med böcker så det hela kom tyvärr av sig.

SJÄLVKÄNNEDOM OCH INRE FÖRETAGSAMHET. Programmet ”Ett år som företagare” går ut på att ungdomar grundar ett övningsföretag som en del av undervisningen i högstadiet, gymnasiet, yrkesutbildningen eller i högskolan. UF-företagen producerar produkter eller tjänster och ungdomarna får lära sig entreprenörsanda, arbetslivsfärdigheter och konsten att ha koll på ekonomin.

– Det handlar också om en så kallad inre företagsamhet som tar fasta på självkänedom. Det är viktigt att fråga sig själv vad man är bra på och vad man tycker om att jobba med, vilket man har nytta av senare i livet, säger utvecklingschef Inger Aaltonen på Ung företagsamhet.

Enligt Aaltonen har de ungas intresse för att bli företagare vuxit stadigt under de senaste tio åren.

– Många lockas av tanken att få rå över sig själva och bestämma över sin egen tid. Man gillar den frihet och flexibilitet som företagandet kan ge.

Undervisningen kretsar mycket kring arbetslivskompetens och ekonomiskunskap. Pengarna har också sin givna plats.

Jag hade en affärsidé som gick ut på att sälja begagnade skolböcker på nätet.

Utvecklingschef Inger Aaltonen på föreningen Ung Företagare betonar betydelsen av den inre företagsamheten som handlar om självkänedom.

Oscar Löfqvist deltog i mitten av november i den digitala satsningen Junction i Otnäs. Han är ambassadör för Ung Företagare och vill efter slutförda studier vara sin egen chef i egenskap av entreprenör.

– Det är viktigt att lära sig hur pengarna snurrar i samhället, varför vi betalar skatt och vem som betalar för olika tjänster och som vi tar för givna, säger Aaltonen.

VÄRDERINGAR OCH AFFÄRSIDÉER. Arbetslivskompetens och entreprenörskap ingår sedan 2016 i läroplanen.

– Det är en ämnesöverskridande studiehelhet som man kan kombinera med till exempel undervisningen i samhällslära, datateknik eller varför inte bildkonst, säger Mathias Blom som undervisar i företagsamhet vid Strömborgska skolan i Borgå.

Enligt Blom handlar undervisningen mycket om att lära sig tänka självständigt, jobba praktiskt och ta ansvar.

– Vi talar mycket om värderingar och om vikten av att trivas med det man gör i arbetslivet. Vi funderar till exempel på om en hög lön kan kompensera det faktum att man vantrivs i sitt jobb, säger Blom.

Trots att modulen om företagsamhet handlar mera om pedagogisk lek och inlärning än blodigt allvar så händer det ibland att en affärsidé får luft under vingarna.

”
Många lockas av tanken att få rå över sig själva och bestämma över sin egen tid.

– Jag undervisade tre killar som förädlade sin företagsidé med hjälp av den lokala 4H-föreningen. De ska nu grunda ett aktieföretag som erbjuder olika typer av fastighetstjänster. De målar väggar, klipper gräsmattor och städar, berättar Blom.

Den handfasta prägeln på undervisningen om företagsamhet tilltalar många studerande som är praktiskt funtade.

– Jag lärde mig bland annat programmera, pitcha idéer, grunda webbsidor, marknadsföring och försäljning, säger Oscar Löfqvist.

ATT VARA SIN EGEN CHEF. Efter att ha deltagit första året i Ung Företagsamhet, valde Löfqvist att delta en gång till i programmet. Han grundade bolaget WireUp och en app som ska underlätta samarbetet och förbättra kommunikationen mellan studerande och lärare i grupparbeten.

– Läraren och de andra gruppmedlemmarna kan via den här appen se vad som har blivit gjort, vem som ligger efter i arbetet och vem som behöver respons eller hjälp för att komma vidare.

Oscar Löfqvist har utvecklat en app som kan användas för att effektivisera kommunikationen och uppföljningen av grupp- och projektarbeten.

FOTO: PRESSBILD/WIRE-UP

På grund av påbörjade studier vid Aalto-universitetet ligger aktieföretaget WireUp nu i träda.

– Jag är säker på att det finns en efterfrågan på den här typen av tjänster. Jag blev nyligen kontaktad av Umeå universitet som ville veta mera om appen och vad den kan användas till.

Löfqvists UF-företag WireUp kom i fjol vidare till finalen i tävlingen Våga vara företagsam och premierades då med Taaleri Special Awards-priset. Löfqvist knep även första priset i en pitchingstävling som ordnades av Taaleri på Finlandsarenan i Björneborg. För Löfqvist är det givet att han ska bli företagare efter slutförda studier.

– Jag tilltalas av tanken att vara min egen chef och att kunna forma min egen karriär, säger han. ■

Med hjälp av Vännerna

UNG FÖRETAGSAMHET RF

Fokusområde: En verksamhetskultur som främjar jämlikhet och nytänkande.

Beviljat ändamål: Program för att stärka ungas färdigheter i ekonomi och entreprenörskap, kompetenser viktiga för arbetslivet, riktade till skolor, läroinrättningar och universitet.

Beviljat belopp: 75 000 euro

Tidsperiod: 2019–2020

Förväntat resultat: En positiv attityd till företagande bland unga.

Ung Företagsamhet (UF)

- Företagsamhet, ekonomikunskap och arbetslivsfärdigheter för hela skolstigen – att lära genom att göra.
- Genom UF:s läromedel och digitala verktyg får unga i åldrarna 7-25 år kunskap om företagsamhet, personlig ekonomi och arbetslivet.
- Ung Företagsamhet utgör en del av det internationella nätverket Junior Achievement Worldwide (JA) som firar 100-årsjubileum i år.

• JA-nätverket når årligen över tio miljoner unga i 113 länder världen över.

• Tiotusentals ungdomar runt om i Finland har deltagit i programmet sedan 1995.

• SFV beviljade 75 000 euro till Ung Företagsamhet i oktober. Målet är att 500 svenskspråkiga lärare och 2500 barn och ungdomar ska ta del av UF-programmets verksamhet årligen under 2019–2021.

Vinnaren av Caj Ehrstedts pris 2017,
Erica Back:

Satsa på bra inspelningar

Fram till sista januari 2020 är tävlingstiden öppen för Caj Ehrstedts pris. Priset på 5 000 euro ges i genren klassisk musik till en finlandssvensk sångare som inte fyllt 30 år.

Text Christine Skogman

FOTO: RASMUS TÅG

Caj Ehrstedts pris delas ut ut med tre till fyra års mellanrum. Senast då tävlingen arrangerades, 2017, tog mezzosopranen Erica Back hem vinsten.

– Att bli tilldelad Caj Ehrstedts pris är en ära. Det var ett erkännande för mitt kunnande inom klassisk sång, säger Erica.

Prissumman på 5 000 euro innebar för Erica en möjlighet att vidareutbilda sig.

– Förutom att priset är ett erkännande, är det också ett ekonomiskt stöd. Jag har tack vare priset kunnat söka mig utomlands och pröva mina vingar på

provsjungningar. Det har i sin tur lett till jobb.

Första gången Caj Ehrstedts pris delades ut var 2001, knappt 20 år sedan. – Det är fint att priset instiftats. Det sporrar unga finlandssvenska, klassiska sångare att fortsätta jobba och utvecklas inom genren. Det är alltid bra att sätta delmål för sig själv, den här sångtävlingen kan vara ett sådant, säger Erica.

Kan du ge några tips till dem som deltar i tävlingen 2020?

– Satsa på att göra bra inspelningar med en skicklig pianist. Spela in något

som representerar dig just nu, ta dig inte vatten över huvudet. Juryn hör dig kanske för första gången och då är det första intrycket väldigt viktigt. Dessa tips gäller även för framtida provsjungningar och arbetsansökningar. Lycka till!

På SFV är det **Rabbe Sandelin** som håller i trådarna för tävlingen.

Det heter Caj Ehrstedts pris, men är ändå frågan om en tävling?

– Ja, det är ett intressant upplägg. I fondstipulationerna talas det egentligen om

För att inbandningen ska bli riktigt bra gäller det att samarbeta med en skicklig pianist, säger Erica Back, här tillsammans med pianisten Aura Go.

FOTO: VESA HARJU

Caj Ehrstedt (1937–2015) var folkskolläraren som efter sångstudier debuterade som operasångare år 1964. Lite senare knöts han till Kungliga Teatern i Stockholm, och till Den Norske Opera, därifrån han gick i pension 1991. Hans liv beskrivs i Leif Nysténs biografi "Rampljus".

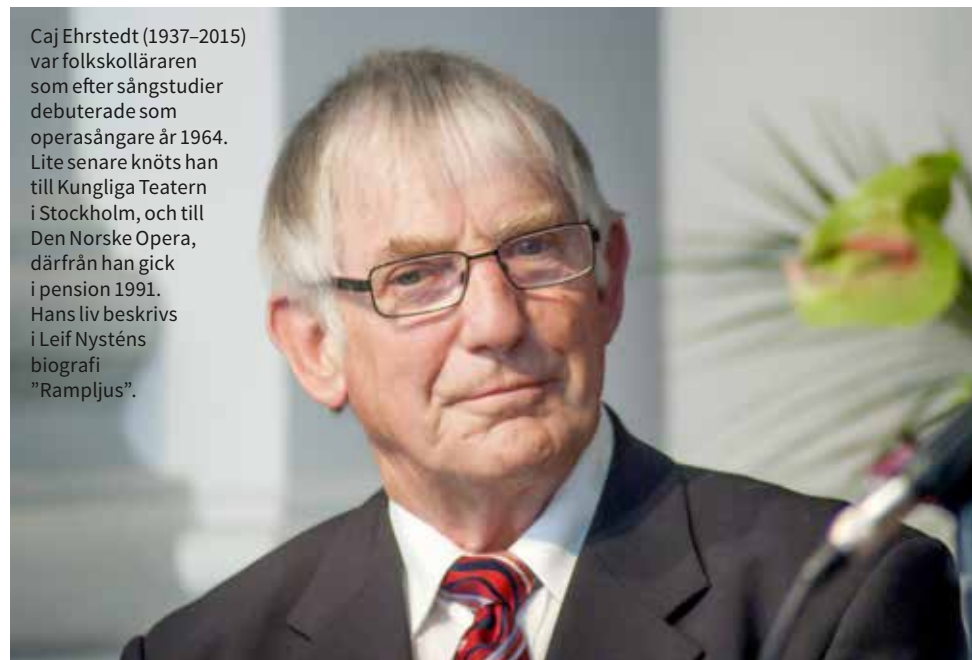

FOTO: RABBE SANDELIN

stipendier, men redan då utdelningen år 2001 startade i samråd med Ehrstedt själv, talade man om ett pris. Och redan då arrangerades det hela som en tävling, eftersom man sände in en ansökan med sångprov. Tävlingsmomentet är så pass genomgående att vi helt enkelt talar om sångtävlingen Caj Ehrstedts pris, säger Rabbe.

Efter att tävlingstiden gått ut lyssnar en jury igenom samtliga bidrag. Därefter utses en pristagare som får ta emot priset på SFV:s vår- och utdelningsfest den 1 april 2020. År 2017 delade man även ut ett hedersnämmande.

Caj Ehrstedts pris utgår ur Eva och Caj Ehrstedts stipendiefond.

Tidigare prismottagare:

- 2001 Thérèse Karlsson
 - 2003 Niall Chorell
 - 2006 Karita Jungar
 - 2008 Carolina Krogius
Ida Wallén
 - 2011 Frida Jansson
 - 2014 Jens Palmqvist
 - 2017 Erica Back
- Hedersnämmande:
Aurora Marthens

Instruktion för deltagande:

Posta en fritt formulerad ansökan med cv till Svenska folkskolans vänner
Annegatan 12 A 24
00120 Helsingfors

Märk kuvertet "Caj Ehrstedts pris".

Bifoga en cd eller ett USB-minne med fyra bidrag:

- en opera- eller en oratoriearia
- en nordisk/finländsk romans
- en tysk lied
- en valbar sång eller aria från perioden 1900–1950

Sänd in din ansökan senast 31.1.2020 (poststämpel godkänns).

Den bildande

FÖRELÄSNINGEN

– från det personliga till det planetära

Svenska Föreläsningsbyrån grundades för hundra år sedan. Startskottet var folkbildningsmötet i Malm den 25 maj 1919 vars ena initiativtagare var Evy Björkman. Hon kom sedan att leda Svenska Föreläsningsbyrån fram till 1956. Svenska Föreläsningsbyrån är SFV:s studiecentrals och Svenska studieförbundets föregångare. Björn Wallén, Studiecentralens långvarige rektor, ger här en kort historisk överblick över omständigheterna och uppkomsten. Men hur ser framtidens bildning ut?

Text Björn Wallén ~ Foto Nina Ahtola

J ag ser på SVT:s Kunskapskanalen som sänder aktuella vetenskapliga föreläsningsserier, och just nu en högintrassant serie om Hjärnhälsa. Den mentala tränaren och pedagogiska konsulten Igor Ardoris, som mentaltränar idrottare, föreläser om stress i samband med hård press och konkurrens. Ordet konkurrens betyder att springa tillsammans (från latinets *con* och *currens*). Han delar viktiga insikter om att varva upp och ner: ”Det finns en gräns för hur mycket du kan prestera, men ingen gräns för hur mycket du kan slappna av.”

Bildningsbehov har alltid funnits, men de varierar starkt över tid. Gemensamt för den europeiska bildningstråden är en humanistisk människosyn som utgår från att människan är bildbar, formbar. Det vill säga hennes karaktär kan utvecklas hela livet; tyskans bildung kan översättas till engelskans formation,

och detta är ett spår som börjat redan i antiken. Demokritos sade: ”Karaktär och undervisning påminner om varandra. Undervisningen formar människan på nytt, och den omformade blir en ny karaktär.”

Wilhelm von Humboldt (1767–1835) grundade Berlins första universitet och blev en stark förespråkare för en nyhumanistisk bildningssyn som präglade både högre utbildning och folkbildning i Europa. Bildning är en inneboende resurs som kan förädlas hos var och en, en drivkraft som syns i människans strävan att bli en bättre version av sig själv, om vi använder ett nutida uttryck. För universiteten blev lärofriheten en banbrytande humboldtsk innovation.

Nu närmar vi oss pudelns kärna: vad har hjärnhälsa, människans formbarhet och lärofrihet att göra med Svenska Föreläsningsbyrån? Vid en första anblick är dessa disparata företeelser. Men låt oss titta lite närmare på skeenden i Finland

i början av 1900-talet, där den bildande föreläsningen sätts i en historisk kontext.

FÖRELÄSNINGEN I ETT SPÄNNINGSFÄLT. Under det ryska kejsardömet växte en mängd bildningssträvanden fram i det autonoma Finland, speciellt från 1800-talets senare del och framåt. Folkskolans expansion genom Uno Cygnaeus möjliggjorde ett bredare bildningsunderlag, och russifieringen i slutet av 1800-talet ledde till frihetslängtan bortom förtrycket. Bildningssträvanden i de första folkhögskolorna och i de nygrundade föreningarna, exempelvis ungdomsföreningarna och marthorna, skapade individuell och kollektiv emancipatorisk kraft – genom föredrag och föreläsningar som började hållas, och lite senare även i form av läse- och studiecirklar.

SFV:s långvarige kanslichef Ragnar Mannil konstaterar i boken *Kunskapens knytkalas – finlandssvensk studieverksamhet under 80 år* att föredrag och

Karaktär och undervisning påminner om varandra. Undervisningen formar människan på nytt, och den omformade blir en ny karaktär.

föreläsningar är den ursprungligaste formen för det folkliga bildningsarbetet i vårt land. Detta hör ihop med universitetens utveckling; genom att studentnationerna blev lagliga år 1868 blev de snabbt kanaler för folkbildande föredrag då studenter åkte ut i bygderna. Redan under åren 1873–1878 ordnade Nylands Nation 783 föredrag i 22 kommuner. På finskspråkiga sidan hade studenter inspirerats av J.V. Snellmans bildningssyn ordnat den första folkliga föreläsningen på finska år 1863 i Helsingfors universitets solennitetssal.

De bildande föreläsningarna startade år 1903 även i Åbo tack vare två driftiga

damer, Anna Bäckström och Alfhild Holmberg, som igångsatte en snabbt populär föreläsningsserie i Arbetets Vänners regi och med draghjälp av ÅU:s dåvarande chefredaktör Anton Karsten. Och vid Åbo Akademi, som i år även firat 100 år, noterar man med stor tillfredsställelse kvinnornas modiga initiativ med stor bäring: ”Vid senare historiska tillbakablickar anses den populärvetenskapliga föreläsningens verksamhet, som senare utmynnade i akademiska sommarkurser, vara ett viktigt startskott för återupprättandet av en fullskalig akademi.”

EVY BJÖRKMAN SOM FOLKBILDARE. Historiska överblickar blir lätt en namedropping där männen står i förgrunden; intressant är exemplet med populärvetenskapliga föreläsningar i Åbo på två starka kvinnors initiativ som bidrog till Åbo Akademis utformning år 1919. Samma år hölls ett viktigt folkbildningsmöte, 25.5.1919 i Malm, igen med en driftig kvinna som initiativtagare och förespråkare – Evy Björkman.

SFV har utgivit en pinfärsk biografi om Evy Björkman, skriven av Sigbritt Backman. Som ordförande för Vanda svenska ungdomsförening och sekreterare för Nylands svenska ungdoms →

förbund hade hon bitits av bildningsflugan och ville speciellt nå ungdomen genom bildande föreläsningar, gärna i form av föreläsningsserier vilket även blev kännetecknande för Svenska Föreläsningsbyrån som startade redan hösten 1919.

Sigbritt Backman noterar att Evy Björkman i början inte ville kalla sig folkbildare; hon tyckte år 1925 att bildningsarbete lät mer modernt. Under sin långa egid som föreståndare för Svenska Föreläsningsbyrån åren 1920–1956 skapade hon ett unikt kontaktnätverk till folk från föreningsvärlden, föreläsare i vitt skilda ämnen och studiecirkelledare ute i bygderna. Evy Björkman var en sann pionjär som koordinerade bildande föreläsningar och studiecirkel i svenskbygderna under mellankrigstiden och över andra världskriget.

HAR DEN BILDANDE FÖRELÄSNINGEN EN FRAMTID? Nu gör jag igen ett hopp till samtiden: Den traditionella föreläsningen som bygger på lång, bildad monolog lever farligt i ett medie- och informationslandskap på tröskeln till 2020-talet som favoriserar oneliners och smarta retoriska trick. Javisst, det finns inspirerande Ted Talks på YouTube där entreprenörer, skickliga retoriker och personligheter griper tag i våra känslor och uppfattningar, och som i bästa fall förmår vidga vår förståelse för dagens komplicerade globala verklighet.

Det finns även otaliga poddar och moocs (massive open online courses), videostreaming och webinarier som blivit vardagsmat för många människor aktiva i arbetslivet där vi förväntas uppdatera vårt kunnande genom kontinuerligt lärande i en alltmer forcerad takt.

SFV-biografin över Evy Björkman kan liksom alla 16 SFV-biografier beställas direkt från www.boklund.fi.

En slutsats är att vi har all raffinerad teknik behövlig för att i realtid sprida och dela de mest inspirerande föreläsningar, men räcker detta för att göra dem bildande?

En slutsats är att vi har all raffinerad teknik behövlig för att i realtid sprida och dela de mest inspirerande föreläsningar, men räcker detta för att göra dem bildande? Samma teknik har ju Isis-rörelsen till förfogande för sin terroristiska propaganda och andra hatpratörer på sociala medier? Populister som skickligt utnyttjar tekniken för att duplicera sina fake news och alternativa sanningar via skickliga demagoger?

Den bildande föreläsningen är inte död, men den hotas av informationsflödets baksidor: faktaresistens, förvrängningar, fabriker för internets troll. Konkurrensen om vår tid och våra kunskaper har utvecklats till hjärnornas krig och paradigmernas planetära strid. I detta krig bör vi minnas vad Arдорis sade om konkurrens och om att varva upp – bildning är inte en prestation, utan en förmåga att slappna av och skapa ett lugn mitt i infostress och hetsigt arbetsliv.

På samma sätt som naturvetenskaperna har pekat på ett utvidgande universum sedan Big Bang är bildningens historia och framtid ett utvidgande språkligt och mentalt universum, från det personliga till det planetära. I min nya roll som ordförande för Vapaa Sivistystyö – Fritt Bildningsarbete har jag skrivit om 20-talets bildning som omspannar en sekellång evolution från 1920-talet till 2020-talet – i detta rum finns även plats för bildande föreläsningar:

Fritt bildningsarbete är ett historiskt fenomen, vars finländska gestaltning har placerat Finland på världskartan som en del av Norden och Europa. Bildningen formar vår lokala och nationella identitet så att vi blir medvetna om att vi är världsmedborgare.

Vi lever i en värld där allt påverkar allt. Det ekosystemiska tänkandet är en genomsyrande princip i 2020-talets politik, ekonomi och bildning som smälter samman till hela lärmiljöer. Ekosocial bildning är en planetär förändringskraft där människor och deras gemenskaper tillsammans skapar ett utvidgande demokratiskt rum där allt levandes biologiska och kulturella mångfald respekteras. ■

Sagofarbrorn och nationalismen – då och nu

Håkan Anderssons bok om Topelius *En radikal i sagokläder* ger många tankeställare. Andersson berättar bland annat om kampen mellan nationalismen och förryskningen. Topelius, och många stora tänkare med honom, kämpade mot förryskningen för att på sikt skapa ett självständigt Finland. Han lyfte fram skolans och bildningens betydelse för att bygga upp en fosterlandskärlek som gjorde folket redo att, vid behov med vapen i hand, försvara fäderneslandet, dess historia, dess seder och språk. Näja, Topelius var dock, framförallt i mer mogen ålder, noga med att framhålla också det nordiska och västeuropeiska arvet.

Nationalismen segrade som vi vet och har därefter dominerat tänkandet och känslorna i vårt land och västvärlden överlag. Men av olika orsaker har internationalismen också växt sig stark efter andra världskriget.

Med stor försiktighet och många reservationer skulle jag vilja dra paralleller mellan Topelius strävanden och dagens situation.

Nu har vi en kamp mellan ”det nationalistiska” och ”det globalt liberala” sättet att se på världen. De här båda lägren låter sig inte fångas av benämningarna men jag tror att alla förstår att jag tänker på sånt som den skarpa tudelningen i USA, de båda sidorna i Brexit-kampen, EU kontra Ungern och vår egen politiska situation med Sannfinländarna som stundtals det populäraste partiet. Att nationalismen har kommit igen så starkt i västvärlden har överraskat många. Världen skulle ju bara bli mer integrerad, samarbeta mera och tillväxten, välfärden och demokratin skulle därmed öka i all evighet. Men så uppenbarar det sig hårdföra, högljudda och ibland framgångsrika utmanare. Mycket förbryllande och oroväckande. Bildningen nämns också nu som ett vapen i kampen, men nu mot de nationalistiska strömningarna.

I båda fallen handlar det om att en folklig identitet utmanas av tryck utifrån. Det gäller språk, kultur, religion och rätt att besluta om egna angelägenheter. Trycket kommer nu i andra former, med annan ideologi och från annat håll, men nu som då känner sig många förtryckta eller hotade. Det är rimligt att anta att de ökande ekonomiska klyftorna inom våra samhällen skapar grogrund för spänningarna.

Håkan Andersson berättar att det på Topelius tid ansågs att bildningen måste ha ett tydligt innehåll eller mål: nationalism. Humanism som mål avvisades som ett alltför allmänt och luddigt begrepp, åtminstone av en del aktivister på den tiden. Den rådande uppfattningen nu är väl att just humanism är en grundbult i bildningen och bildningsarbetet. Men räcker ens det i dagens läge? Borde vi ytterligare bredda och helst också förtydliga målet?

Kanske påverkad av klimatdebatten (och dess begränsande perspektiv) skulle jag föreslå en uppdaterad målsättning. Bildningens mål borde vara livet självt – i alla dess former.

Det är ett mycket brett, kanske orimligt brett, mål. Det går långt utöver klimatfrågan som ofta reduceras till minskning av CO₂, men samtidigt är målet också konkret och påtagligt.

Peter Backa

HAR MER ÄN 30 ÅRS ERFARENHET AV ATT UTVECKLA FOLKFRÖRELSER OCH BYA-VERKSAMHET.

Bildningens mål borde vara livet självt – i alla dess former.

Helsingfors bokmessa 24–27.10.2019

Evy Björkman

lyftes fram ur glömskan dimridåer

Text Benita Ahlnäs ~ Foto Pia Pettersson, Rabbe Sandelin

Vem var Evy Björkman (1876–1960) och varför blev hon föremål för SFV:s biografinyhet "Under fru Björkmans ledning"? Efter att Peik Henrichson intervjuat författaren Sigbritt Backman rådde inte längre tvivel om att det var hög tid att lyfta fram Evy Björkman ur glömskans dimridåer.

Bilden av den begåvade och företagsamma kvinnan fick nya nyanser i samtalet mellan Peik Henrichson och Sigbritt Backman, som fördes på scenen Blåbärslandet – en av de litterära arenorna på bokmässan i Helsingfors, som är Finlands största litterära evenemang. Evy Björkman föddes i Helsingfors och blev i sin ungdom värdinna på Sillböle gård i Helsinge (dagens Vanda). Tvärtemot tidens anda blev tillvaron på Sillböle inte hemmafruns, utan hon skulle snart med entusiasm engagera sig i det fria bildningsarbetet. Det ena uppdraget efter det andra tog hon emot, att sköta efter bästa förmåga med all den kunskap och energi som var utmärkande för henne.

Från 1913 var hon sekreterare i Nylands svenska ungdomsförbund. Hösten 1919 och framåt verkade Evy som föreläsningskonsulent och föreståndare för Svenska folkskolans vänners föreläsningsbyrå. På 1920-talet var hon medarbetare i tidningarna *Nyland* och *Västra Nyland* samt ombud

för Svenska teaterföreningen. Hon var även sekreterare i Föreningen för soldathem och ordförande i Vanda ungdomsförening i Helsinge. Litteratur, teater och blomsterodling hörde till Evys särintressen.

I samtalet med Sigbritt Backman och Peik Henrichson berördes även den föreläsningsbyrå som Evy drev på SFV:s kansli, liksom samarbetet med de socialdemokratiska bildningssträvandena och Anna Wiik. Till föreläsningsbyråns föreläsare hörde bland annat K. A. Fagerholm. Det frivilliga bildningsarbetet var viktigt i en tid när samhällsinstitutionerna som arbetarinstitutionen inte var lika utvecklade som idag. Bland annat samarbetade Evy på 1920-talet också med rundradion, som ville ha kunskaphöjande föreläsningar i sitt utbud.

– Jag fascinerades helt enkelt av Evy Björkmans djupa engagemang i folkbildningsarbetet, svarade Sigbritt Backman på Peik Henrichsons fråga om vad som tände gnistan för att skriva en biografi om Evy Björkman.

SFV: nya upplägg med de 16 SFV-biografierna framsatta på ett tillgängligt och lockande sätt gjorde att försäljningen både av nyheter, men också av äldre utgivning löpte bättre än förväntat. Alla böckerna finns alltid i lager.

SFV:s kanslichef Johan Aura arbetade i montern, och visar upp höstens biografinyhet: Sigbritt Backmans bok om den fria bildningens eldsjäl Evy Björkman.

En av SFV:s vistelsestipendiater på Lillholmen, skådespelaren Rabbe Smedlund, gjorde ett så kallat kändisbesök i SFV-montern.

SFV:aren Tom Sundberg ordnar böcker medan Christine Skogman samtalar med tidigare medlemmen i SFV:s biografikommitté Bo Lönnqvist, som också är en av SFV:s biografiförfattare (Alma Söderhjelm).

Under SFV:s scenprogram på scenen Blåbärslandet diskuterade Peik Henrichson med författaren Sigbritt Backman om hennes SFV-biografi över Evy Björkman.

SFV hade i år en lite större monter än tidigare, där SFV:s biografiserie var i fokus. På väggarna informeras om annan SFV-verksamhet som intresserar en bokläsande, och bokskrivande publik. Till höger: Mässbesökarna kunde tillsammans bygga ett ordmoln av finlandssvenskar som vore värda en SFV-biografi. En och annan utlänning smög sig också in bland namnen, som Freddie Mercury.

Skådespelarnas utmaning: fortbildningen

Text Rabbe Sandelin ~ Foto Carl Thorborg

För nyutexaminerade skådespelare poängteras idag entreprenörskap och ständig självutveckling. Men erbjuds det något för etablerade men kanske lite trötta, äldre skådisar? Fortbildningsmöjligheterna skiljer sig ganska stort mellan Finland och Sverige, berättar Elisabeth Lindfors, tidigare kommunikationschef på Stockholms stadsteater och Dramaten, och författare bland annat till Kulturfondens teaterrapport "Det handlar om publiken!"

Lindfors ser som en förutsättning för att riktigt lyckas som skådespelare, att man verkar i en huvudstad eller åtminstone i en storstad. Det är där man hittar radioteater, det är där filmrollerna bestäms och det är där teveproduktionerna är i full gång.

– När jag började min bana som teateranställd på Upsala-Gävle stadsteater lärde jag mig också ganska snart hur orättvis tillvaron kan vara. Har man tur får man från början medverka i de bästa filmerna och de bästa föreställningarna, men med lite otur blir kanske den första filmen eller teaterföreställningen en flopp, och fortsätter oturen så förknippas man snart med floppar. Vissa håller ut trots allt, medan andra ger upp, berättar Lindfors.

Just nu betonas dessutom en individcentrerad utgångspunkt. Elisabeth Lindfors har under sin karriär (hon är född 1948) sett pendeln svänga ordentligt.

– Då jag började hade 1974 års kulturproposition i Sverige nyligen kommit. I den talade man om yttrandefrihet, decentralisering, jämlikhet, konstnärlig förnyelse och vård av kulturarv. Det innebar mera kultur åt folket, att nya länsteatrar byggdes, att skolföreställ-

ningar spelades hejvilt, och att vi tog hand om eftersatta grupper.

Lindfors säger att dagens teatervärld därför är både smärtsam och stimulerande. Smärtsam för att folkbildningsidealet gått i graven, men stimulerande för att skådespelarna genom den hårdnande individuella konkurrensen ständigt måste utvecklas och blir bättre.

– De flesta skådespelare var på den tiden tillsvidareanställda, man talade om ensemblespel och om solidaritet, och det fanns en framtidstro. Man var också färdigutbildad vid ungefär tjugofem års ålder. Numera måste man se till att man hela tiden är i fas med hur det egna yrket utvecklas.

MER FRILANSANDE OCH OTRYGGHET.

Utvecklingen har alltså gått ifrån institutionernas fasta ensembler till en frilansande tillvaro. Ännu på 1980-talet bestod till exempel Stockholms stadsteater av cirka 100 tillsvidareanställda skådespelare. Numera råder arbetsgivarens frilansmarknad, där de flesta skådespelare oftast får kontrakt på en enda pjäs – eller så en anställning på några, högst fem år.

– De längsta perioderna erbjuds skådespelare som teatern inte anser sig kunna avvara.

Det handlar enligt Lindfors nu om att

de unga i tillägg till att vara skådespelare även måste vara entreprenörer, villiga att oblygt sälja sig själva, som till exempel företagscoachar. Ur Lindfors synvinkel ter sig entreprenörskapet som ett ganska besvärande fenomen.

– Idag är ord som entreprenörskap och nätverkande vanliga, i min ungdom använde vi för samma fenomen ord som krämare och korrupktion. Det säger förstås något om hur övervintrad jag är, och behöver naturligtvis inte betyda att orden betyder samma sak för dagens unga skådespelare. För dem kan det mycket väl kännas som en intressant utmaning att möta verkligheten som härförare, snarare än som fotsoldater.

Tryggheten skapade enligt Lindfors i tiderna också sina egna problem.

– Teaterchefen kunde på den tiden säga: "vad vore vi för en humanistisk institution som inte kan hantera två eller tre som faller ur ramen?" Men det var då det. Med den växande frilansstillvaron förväntas en skådespelare idag vara i toppform och absolut inte ställa till med trassel.

EN TEATERALLIANS SOM STÖD. I Sverige finns sedan år 1999 TeaterAlliansen, som erbjuder yrkesverksamma, frilansande skådespelare en slags grundanställning. →

Romeo & Julia (William Shakespeare), Kulturhuset stadsteatern, 2016

Genom anställningen får skådespelarna en ekonomisk och social trygghet och en arbetsplatstillhörighet. Då de får skådespelaruppdrag tar de tjänstledigt från alliansen, och återvänder efter uppdraget till sin anställning. Nyutexaminerade erbjuds en treårig anknytning till alliansen utan anställning, men med tillgång till hjälp och rådgivning.

– Hittills har över 270 skådespelare varit anställda av alliansen. Men man måste förstås prestera, spela roller och vara aktiv. I tillägg måste man vara relativt anlitad för att ens komma ifråga. Däremellan, och kanske även medan man spelar sin roll, handlar mycket av tillvaron om kompetensutbildning.

Utbildningen på TeaterAlliansen har en direkt koppling till skådespelaryrket; deltagarna ges möjlighet att upprätthålla, utveckla och fördjupa sina specifika kunskaper, medan andra kurser kan gälla fördjupning av skådespelartekniker, poesi- och diktläsning, musikteater och dansteater. Eller så workshops som fokuserar på utveckling och bredd för att få vidare erfarenheter av till exempel film, tv och radio.

– Och även inläsning. Ljudböckerna är nämligen en växande marknad för skådespelare.

Fyra till fem gånger om året ordnar alliansen seminariedagar som är obligatoriska för alla anställda som inte är tjänstlediga. Till seminarierna bjuder man in föreläsare som ger sin syn på något aktuellt ämne: kulturpolitik, penningpolitik eller anställningsformer. Andra aktuella ämnen har handlat om ledarskap och medarbetarskap. Med anledningen av Metoo uppdaterade alliansen även sin policy och handlingsplan rörande diskriminering, trakasserier och kränkande särbehandling.

– Allt detta är bra, men det är skäl att minnas att de skådespelare som inte befinner sig i alliansens famn och inte heller har en anställning på en institution har det svårare än någonsin tidigare.

Elisabeth Lindfors. FOTO LESLEY LESLIE-SPINKS

”
Jag skulle alltså knappast klara mig särskilt länge i den nya sköna världen, eftersom jag aldrig sett mig själv som en handelsvara.

INGEN MOTSVARIGHET I FINLAND. Ett liknande system som TeaterAlliansen finns inte i Finland. I Finland existerar i stället olika stipendier, bidrag och understöd som skådespelare kan söka. Svenska Kulturfonden har till exempel resestipendier som är avsedda för rese- och logikostnader för konstnärer som hittat en intressant kurs utomlands. Föreningen LUST (Långsiktig Utveckling av Svenskspråkig Teater) arrangerade för en tid sedan en ettårig fördjupad kompetensutbildning för ett tiotal skådespelare, och Finlands svenska skådespelarförbund har ibland initierat fortbildningar. Även Teaterhögskolan har vissa fortbildande kurser liksom Cefisto (Cen-

tralförbundet för Finlands svenska teaterorganisationer).

Det finns alltså olika alternativ för fortbildning, men Lindfors frågar sig om de gäller för alla? Handlar det på riktigt om livslångt lärande?

– Man har oftast de unga som kommer ut i en frilanstillvaro i tankarna – och som ständigt måste hålla kropp och knopp igång. Men finns det också något för skådespelaren som visserligen kan känna en viss trygghet vid en institution, men också kanske stor trötthet? Hur ofta sätter sig en fast anställd, femtioårig skådespelare på skolbänken? Koncetrerar sig fortbildningen idag allt för mycket på entreprenörskapet?

Lindfors berättar att hon i tiderna valde teatern och kulturen just för att slippa sälja sig själv.

– De gånger jag skulle sälja något, så var det föreställningen – som i folkbildningens tidsanda skulle förstås av alla. Jag skulle alltså knappast klara mig särskilt länge i den nya sköna världen, eftersom jag aldrig sett mig själv som en handelsvara. Jag noterar i kulturdebatten att de som skriver om teater helt tycks godta den nya utvecklingen – eller så bryr de sig inte, vad vet jag? ■

Elisabeth Lindfors

- Jobbat med teater sedan 1974
- Informationschef Upsala-Gävle stadsteater 1974–1981
- Marknadschef Stockholms stadsteater, 1981–2003
- Kommunikationschef Dramaten, 2008–2011
- Böcker bl. a: *Hon hette Agnes* (2004), *Utanför allt* (2005), *Farväl till Agnes* (2007), *När bina tystnar* (ljudbok 2014), *Marknadsföring i konstföretag* (2005). Senast Svenska kulturfondens rapport Det handlar om PUBLIKEN! (2018)

Flyktingfunderingar

V i sitter vid köksbordet och småpratar. När jag vid ett av våra samtal råkar fråga hur det kom sig att han hamnade i Raseborg berättar han hur han från mottagningen i Haparanda skickades till flyktingförläggningen i Karis, där han placerades i ett rum för fyra personer.

”De första dagarna började jag fundera att jag borde ta itu med något. Jag känner mig själv, jag vet att jag blir tokig om jag inte får jobba med något. Jag beslöt därför att börja städa. Jag städade vårt rum väldigt noga och omsorgsfullt men småningom var det färdigt. Jag började titta mig omkring hur jag skulle fortsätta och satte igång med att städa toaletter och sådant. Jag har inte något emot att städa sådana ställen om det behövs. Någon måste ju ändå göra det.

Rödakorsarbetarna var först förvånade och frågade om någon bett mig göra det. Jag svarade att jag lätt blir deprimerad om jag inte får göra något, jag känner mig själv. Det stiger upp hemska minnen som jag vill glömma. Städandet hjälpte mig att förtränga min sorg.

Så började jag fundera vad jag skulle fortsätta med. Det var många som klagade på maten, vi var sjuhundra personer och de flesta var missnöjda för det var väldigt annorlunda än de var vana vid och jag har märkt att när man ingenting har att göra blir man lätt missnöjd. Det är bara så.

Jag hade ju en restaurang i Bagdad så jag visste hur man lätt skulle kunna ändra på sakerna så att det faktiskt blev billigare och alla skulle vara nöjda. Jag försökte tala med dem i köket men de ville inte höra. Jag hade märkt att det samlades disk i väldiga högar och att det var bara två personer åt gången som skötte allt arbetet. Jag kom på att jag borde göra något. För att få in foten i köket gick jag och talade med dem, jag kunde ju inte engelska, men jag lyckades säga ”do you need help”. Efter det började jag diska med dem varje dag efter maten. En dag då salladen höll på att ta slut frågade de om jag kunde hjälpa att skära sallad. När jag tog två knivar och vässade dem mot varandra som man gör, blev de alldeles bleka. De trodde att jag tänkte skada mig men jag sade ”no worry”. Kniven var vass och jag skar som en maskin, jag var ju faktiskt professionell men det kunde jag inte säga på engelska så jag visade med kroppen att ”I was doing this before”. Jag skulle gärna ha fortsatt med matlagning, men de sade att jag måste fråga bossen och hon sade nej, man fick inte jobba i köket utan hygienpass. Så jag gick tillbaka till disken.

En dag kom där en ny boss som visste att det stod i lagen att man får jobba sex månader utan hygienpass.

Hon släppte in mig i köket och jag började koka på ett nytt sätt för att få dem att äta upp maten. I stället för ett kokt ägg till morgonmålet som de alltid lämnade oätet gjorde jag ägggröra och i hönssoppa satte jag ris i stället för ananas och varierade maten så mycket jag kunde. Alla hade varit förargade när det var ananas precis överallt så det lämnade jag helt bort.

Jag var jättenöjd för maten blev billigare och dessutom uppäten. Jag fick ingenting betalt men den nya bossen talade med mig och lärde mig engelska på kuppen. Och en dag kom en man som behövde en kock till sin kursgård och så flyttades jag dit.”

PS. Hassan har numera både hygienpass och en slutexamen med högsta vitsord från Axxells kocklinje.

Anna Lena Bengelsdorff

HAR VERKAT SOM LÄRARE I HISTORIA, SAMHÄLLSLÄRA OCH NATIONALEKONOMI VID FLERA SKOLOR I HELSINGFORS.

”
Jag var jättenöjd för maten blev billigare och dessutom uppäten.

Föreningsresursen upprätthålls av SFV och här hittar du fakta, tips, råd och svar på frågor gällande olika aspekter av föreningsliv i Svenskfinland. www.foreningsresursen.fi

Sebastian Gripenberg
FÖRENINGSEKSPERT

Föreningar: Läs den nya GDPR-guiden

Det händer en hel del på föreningsfältet. Regeringen föreslår lättnader för föreningar beträffande inkomstregistret, till exempel för tävlingspriser. Dessutom har dataombudsmannens byrå publicerat en kort vägledning för hur föreningar skall beakta dataskyddsfrågor (GDPR).

INKOMSTREGISTRET. Inkomstregistret infördes i början av året och ledde snabbt till besvärliga situationer för många små föreningar. Nu föreslår regeringen att systemet skall ändras så att tidsfristen för att anmäla bland annat skattefria kostnadsersättningar och engångsersättningar om högst 200 euro förlängs. Dessutom föreslås en lättnad i fråga om tävlingspriser. Tidsfristen för att anmäla den här typen av prestationer är nu senast fem dagar efter betalningsdagen.

Enligt förslaget skall anmälan fortfarande vara obligatorisk för skattefria kostnadsersättningar och engångsersättningar om högst 200 euro (till exempel åt tävlingsdomare) med tanke på skattekontrollen. Tidsfristen förlängs dock till senast den femte dagen i den kalendermånad som följer på betalningsmånaden för prestationen. Det innebär samtidigt att engångsersättningar över 200 euro måste anmälas i normal ordning senast fem dagar efter betalningsdagen.

Beträffande tävlingspriser föreslås att priser på högst 100 euro (men inte sådana som betalas i ett anställningsförhållande) undantas helt och hållet från anmälnings-skyldigheten.

Regeringens proposition skall nu behandlas av riksdagen. Först när riksdagen har fattat sitt beslut kan eventuella ändringar träda i kraft. Detta förslag är mycket välkommet ur föreningarnas perspektiv.

GDPR. GDPR är en långkörare som har behandlats tidigare i den här spalten, och det kommer säkert att finnas orsak att återkomma till den många gånger. Dataombudsmannens byrå publicerade i slutet av sommaren en guide om behandling av personuppgifter i föreningsverksamhet. Guiden är en kortfattad introduktion till GDPR, som det lönar sig för föreningsaktiva att bekanta sig med.

Guiden bygger på relativt strikta tolkningar av den nya lagstiftningen, vilket är förstärkt eftersom de nya reglerna

inte ännu har prövats rättsligt. Själva lagtexten är till sin karaktär svepande och allmän, vilket väsentligt försvårar uppgiften att ge råd för praktiska situationer.

Det här leder till linjedragningar som kan försvåra den praktiska föreningsverksamheten. Ett exempel är Dataombudsmannens rekommendation för den rättsliga grunden i fråga om föreningens medlemsregister. All hantering av personuppgifter måste bygga på en rättslig grund som nämns i GDPR-lagen (art. 6). I föreningslagen (11§) sägs att föreningen skall föra en förteckning över föreningens medlemmar som skall innehålla varje medlems fullständiga namn och hemort. Detta är en så kallad rättslig förpliktelse; lagen förutsätter att dessa uppgifter behandlas i den här situationen. Övriga uppgifter nämns inte i föreningslagen och kan därför inte hanteras med stöd av rättsliga förpliktelser.

Dataombudsmannen föreslår att hanteringen av alla övriga uppgifter (till exempel adress, e-post, telefonnummer och övriga uppgifter om medlemmen) kan ske med samtycke. Beroende på hur föreningens processer ser ut kan detta bilda ett betungande administrativt moment, eftersom samtycket måste kunna påvisas, gälla specifika uppgifter och typer av hantering och kan när som helst återtas. Hur gör föreningen om medlemmen återtar sitt samtycke just innan medlemsavgiften skall faktureras?

En alternativ rättslig grund, för att hantera de personuppgifter som inte nämns i föreningslagen och som är nödvändiga och relevanta utgående från föreningens syfte och verksamhet, är berättigat intresse. Föreningen måste i så fall väga nödvändigheten i att behandla uppgifterna ur föreningens perspektiv mot medlemmens intressen och grundläggande rättigheter och friheter och påvisa att föreningens intresse väger tyngre. Enligt GDPR är detta en legitim grund för att hantera personuppgifter, men avvägningen måste dokumenteras. Som det konstateras i Dataombudsmannens guide: "[i]dentifieringen av grunden för behandling av personuppgifter är viktig, eftersom detta fastställer hurdana dataskydds rättigheter medlemmarna i föreningens medlemsregister har."

Guiden hittas på: <https://tietosuoja.fi/sv/vanliga-fragor-foreningsverksamhet> ■

§ 2 ENLIGT SFV:S STADGAR

Svenska folkskolans vänner rf:s syfte är att främja svenskt bildningsarbete i Finland genom att understöda utbildning och bibliotek, bevilja studieunderstöd samt stödja andra former av finlandssvenska bildnings- och kultursträvanden.

MEMLEMMAR I
UNDERSTÖDSFÖRENINGEN FÖR SFV

7289_{st}

MEMLEMMAR I SFV

347_{st}

SFV:S FONDER

422_{st}

SFV:S LITTERÄRA TÄVLINGAR

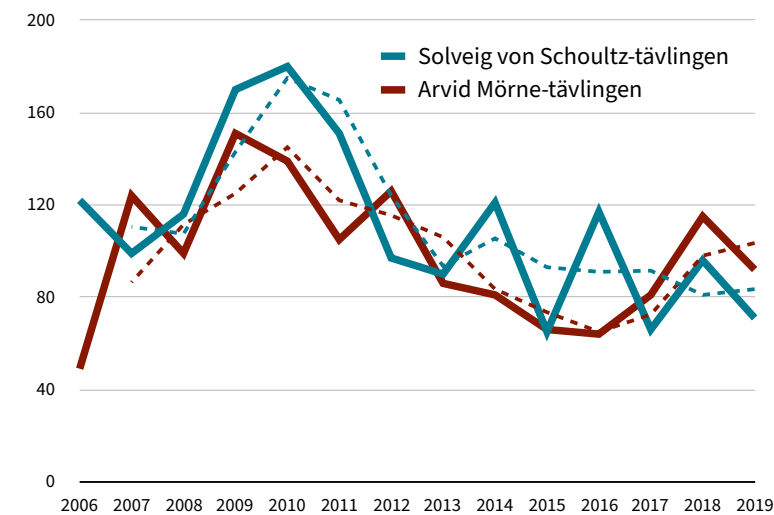
Syftet med SFV:s litterära tävlingar är att främja intresset för att skriva skönlitteratur. Vartannat år gäller tävlingarna dikter, vartannat år noveller.

Det finns två tävlingar:

1. Arvid Mörne-tävlingen för under 30-åringar instiftades 1986. Tävligen utlyses i oktober, tävlingstiden går ut i mitten av januari, och prisutdelning sker i maj.
2. Solveig von Schoultz-tävlingen för de som fyllt 30 år, instiftades 2004. Tävligen utlyses i januari, tävlingstiden går ut i mitten av april, och prisutdelning sker i september.

Båda tävlingarna har samma prissummor: I pris 5000 euro, II pris 3000 euro och III pris 2000 euro. Förstapristagaren erbjuds även en kortkurs i skrivande på Nordens folkhögskola på Biskops Arnö i Sverige. Kortkursen äger rum på sommaren och pågår cirka fem dagar. Därutöver får alla som premierats i SFV:s litterära tävlingar också delta i ett skrivarseminarium.

DELTAGARNATALET I SOLVEIG VON SCHOULTZ- OCH ARVID MÖRNE-TÄVLINGARNA 2006–2019 (MED TRENDLINJER; RÖRLIGT MEDELVÄRDE)

LÖPANDE ANSÖKNINGSTID

Vi har löpande ansökningstid för våra allmänna bidrag. Du kan ansöka om bidrag för projekt som har verksamhet under tidsperioden 2019–2021. Mer information: www.sfv.fi/bidrag

MEDLEMSKAP I SFV

Medlemskapet i Understödsföreningen för SFV kostar 15 euro/år. Till förmånerna hör SFV-magasinet, årsboken SFV-kalendern samt som ny medlem en bok ur SFV:s skriftserie. Dessutom får SFV-medlemmar rabatt på böcker från Schildts&Söderströms.

Adressförändringar.

Meddela oss din nya adress via www.sfv.fi/medlem per e-post svf@svf.fi eller ring 09-6844 570.

DONATIONER OCH TESTAMENTER

Vill du vara med och stöda det bildnings- och kulturarbete som SFV gör? Kontakta kanslichef Johan Aura, johan.aura@svf.fi eller 040-3559 935.

Väinö Linna i Palm Beach, Florida, under sin resa i Amerika i november 1963.

FOTO: WIKIPEDIA

Text Tove Fagerholm

Nationalepikern

VÄINÖ LINNA

Valet är att äga en nationallitteratur eller att försvinna ur nationernas tal.

J.V. Snellman

Kanoniseringen av en särskild nationallitteratur är en del av nationalmedvetandet som också kännetecknas av en nationalstat. Vilken roll spelar litteraturen i nationalismens idébildning?

Litteraturhistoriens uppgift blir att fånga en nation eller ett folks natur och historiska utveckling. Under 1840-talet och fram till halva 1900-talet formades de frontlinjer kring språk, nation och nationalitet som kom att prägl

den finländska kulturen. **Elias Lönnrot** utgav det finska nationaleposet *Kalevala*. **J.L. Runeberg** heroiserade det finska folket i sitt hexameterrepos *Elgskyttarne*. *Fänrik Ståls sägner* innebar en uppgörelse med vändpunkten i Finlands historia i och med kriget 1808–09.

J.V. Snellman uppfattade nationallitteraturen som en kristallisering av nationalmedvetandet. Utan nationallitteratur var ingen nationell existens möjlig. För Finlands del skulle nationallitteraturen i framtiden vara finskspråkig.

Zachris Topelius arbetade envetet för en finsk-svensk samexistens. *Boken om vårt land* är hans stora nationella enhetsprojekt. Han hävdade ständigt den nationella byggkraften också i litteratur som skrivits på svenska.

Nationallitteraturen visar de avgörande vändpunkterna, så väl historiska som kulturella. En sådan vändpunkt var publiceringen av den första finska romanen *Seitsemän veljestä* 1870, även om många akademiska kritiker hade svårt att erkänna det geniala hos **Aleksis Kivi**.

I dag har nationalismen fått svärtande skuggor också i vårt land. Vi behöver solidaritet och öppenhet istället för unken inkrökthet. Men för att förstå världen och ”den andre” måste vi först förstå oss själva. Därför är det värdefullt att läsa vår sista nationalförfattare Väinö Linna. I den stora krigsromanen *Okänd soldat* och den episka trilogi *Här under polstjärnan* har Linna skrivit slutkapitlen om hur Finland formats och kommit till medvetande om sig självt. Han har gjort en nutida sammanfattning som tar vid där Runeberg, Topelius och Aleksis Kivi slutade. Det är en nytolkning av vår nationallitteratur.

Nu har det förflutit 65 år sedan *Okänd soldat* skrevs och 60 år den första delen av torpartrilogin kom ut. Nästa år kan vi fira Väinö Linnas 100-årsjubileum. Låt oss börja fira redan nu genom att läsa hans verk!

OKÄND SOLDAT. Nils-Börje Stormbom lyckades genom sin geniala översättning ge Linnas bok en nationaldräkt så att den också blev finlandssvenskarnas stora och sanna krigsskildring. Tillsammans med Norman Mailers *De nakna och de döda* och **Remarques** *På västfronten intet nytt* har Linnas roman kommit att betraktas som en av världslitteraturens starkaste krigsskildringar.

Krigsveteranen **Harry Järv** kommer med en bedömning av boken baserad på den krigserfarenhet han delade med författaren: ”Okänd soldat är en sann bok om krigets orimliga verklighet, råhet och död, om mänsklig värdighet i omänskliga situationer, om soldater som misslyckas när de försöker fylla övermänskliga krav som ställs på dem, ofta också om hur de lyckas.”

Linnas roman är arketyrisk. Den kan stå som symbol för alla krig, för soldater och frontliv och ond bråd död i alla

tider. Linna har suverän koll över krigsoperationerna. Han kan skildra strid, både anfall och reträtt, han skriver med det självupplevda blodsmak i munnen.

Då det fjärde försöket förde gränsjägarna upp på kullen stupade sibirierna i sina gropar utan att en enda man gav sig. Nu trummade fienden häftigt på med sitt artilleri och där mitt i virrvarret bland liken låg gränsjägarna och tryckte apatiskt med skräck i hjärtat.

Kullen, som slumrat i ro sedan urminnes tider, hade plötsligt blivit mycket viktig. En smal blåådrad hand hade pekat ut den på kartan: Att ta den är en absolut förutsättning för att byn ska erövras.

Bataljon Sarastie hade börjat sin framryckning.

Väinö Linna skildrar slagfältets psykologi och dynamik i dess råaste essens. Inga hjälteglorior, desto mer av misär och skräck, iskalla spruckna fötter och tomma magar, sådan är krigets vardag. Mitt i detta helvete finns brödraskap och uppoffring och en förlösande humor. Här i krigets dårhus uppstår också en gemenskap som de som överlevde sedan skulle minnas och sakna livet ut.

KOLLEKTIVROMAN. Linnas krigsberättelse saknar egentlig huvudperson. Boken följer en kulspruteplutons öde från fortsättningskrigets anfallsskede till vapenstilleståndet. Det är en kollektivroman om krigets vardag för ynglingar från olika håll i landet. Många krigsveteraner har kunnat identifiera sig med dessa ynglingar som småningom vuxit till kulturella ikoner. En del personporträtt är mera djuplodande: Rokka, Hietanen, Vanhala, Kaarna och Lammio är personer man tror på. De är verkliga människor. En del känns igen som nya varianter av Runebergs persongalleri i *Fänrik Ståls sägner*, en del är arketyper ur Topelius *Boken om vårt land*, andra är karaktärer som hör hemma i världslitteraturen.

Linnas soldater är inte färdigstöpta, de utvecklas och förändras av krigets absurda verklighet: ”Gossarna blev allt mera tystlåtna och vresiga för var dag som gick och för var ynka kilometer framryckning. Ögonen sjönk allt djupare i sina hålör, kindknotorna blev allt mera utstående, på några veckor hade de släta pojkansiktena börjat fåras.”

Mannen inom honom, som i framgångens dagar hade låtit pojken leka och vara sorglös, trädde nu fram och tog på sig nederlagets börda.

NATIONALHJÄLTEN ANTERO ROKKA. Linna är sparsam med att dela ut hjälteglorior. På sikt är folket den stora hjälten, ansåg han. Till kulsprutekompaniet där Linna tjänstgjorde som gruppleddare kom under fortsättningskriget den karelska jordbrukaren **Viljam Pylkäs**. Han står som förebild för den slagfärdiga Antero Rokka som nog är den som står den finska folksjälen närmast. Rokka slåss för sin hembygd. Den nationella krigspropagandan ger han inte mycket för och den militära hierarkin har han ingen respekt för. Han är en duglig, kallblodig krigare som dödar ett stort antal sovjetsoldater med sitt maskingevär.

Rokka är veteran från vinterkriget, en man i 30-årsåldern bland de tio år yngre gossarna, som så väl behöver Rokkas respektlösa ordflöde och pricksäkra humor.

Rokkas förebild Viljam Pylkäs roade sig under krigets lugnare skeden med att löda metallringar. Han skadades svårt under krigets slutskede men överlevde. Pylkäs tilldelades både finska och tyska militära utmärkelser. Han avled i Lempäälä 1999.

KRITIK. Väinö Linna gav sig i kast med en politiskt och ideologiskt ömtålig närhistoria där i synnerhet skuldfrågan var obearbetad. De första recensionerna var positiva men *Helsingin Sanomats* ledande kritiker **Toini Havu** tog till storsläggan. Boken drog vanära över officerskåren och saknade fullständigt litterär kvalitet. Den negativa recensionen satte igång en häftig polemik om den finska soldatens identitet och om tolkningen av fortsättningskriget. Försvarsmakten ansåg att bilden av den finländska soldaten var förgrovad och negativ. Någon uppgav sig ha räknat att 224 svordomar vällde ur dessa antiheroiska och omilitäriska soldatkäftar.

Polemiken fick försäljningssiffrorna att stiga till aldrig förr skådade höjder. Ingen finländsk författare hade så snabbt som Linna blivit en offentlig person.

Själv tog Linna kritiken med ro. Han hade tagit Kivissju bröder med ut i kriget och skildrat en verklighet som han visste var sann. Han hyste ett oförblommerat förakt för kadaverdisciplin. Han hade emellertid gått med på att mildra och beskära en del av officersföraktet.

Romanen översattes till 22 språk och räknades snart till världslitteraturens stora krigsskildringar.

Nils-Börje Stormboms översättning var en hyllning till det finska språket på en finlandssvenska som gjorde Linnas mustiga dialoger full rättvisa.

Krigseposet spelades som teater för första gången på svenska sommaren 2018 på Harparskogs arena i autentisk miljö invid Harparskoglinjen på Hangö udd. I **Miki**

Pöystis geniala regi och med stöd av både professionella skådespelare och hängivna amatörer blev det en oförglömlig teaterupplevelse för den djupt gripna publiken.

Socialistiska Rådsrepubliken vann. Men lilla sega Finland kom in som god tvåa (Vanhalas sammanfattning)

HÄR UNDER POLSTJÄRNAN – ETT EPISKT MÄSTERVERK.

Trilogin tar sin början i 1880-talet och följer tre generationer av torparfamiljen Koskela under sjuttio år. Det är också berättelsen om nationens födelse och utveckling. Den fiktiva byn Pentinkulma växer fram som ett Finland i miniatyr med jordtvister, strejker, inbördeskrig, Lapposkjutningar, vinterkrig och fortsättningskrig, från ståndssamhälle till medborgarsamhälle.

För första gången skildras nationens framväxt ur den lilla människans perspektiv.

Linna breder på med hela färgpaletten, han berättar med obändig kraft och träffsäker humor. Ingen kan kalla hans torparsamhälle grått. Det är hårt arbete, svett, smuts och sammanbitna tänder, men det sprakar av liv. Kärret låter sig kuvas. Frodig är sommarens grönska och under pärttaket spirar också drömmarna.

Trilogin är både ett fullödigt konstverk och ett frispråkigt diskussionsinlägg till förmån för de små och förtrampade. Linnas tolkning av närhistorien är påfallande objektiv trots att han konsekvent skildrar skeendet ur de lägre samhällsskiktens synvinkel. Han visar på den vanliga människans vardag som någonting värdefullt utan att idealisera. Han lyfter fram den slagfärdige mannen av folket som kräver rätten att få yttra sin åsikt och ta del av en demokratisk samhällsutveckling.

Högt bland Saarijärvis moar heter den första delen på svenska, titeln tagen ur första raden av Runebergs *Bonden Paavo*. ”I begynnelsen var kärret, gräften – och Jussi”. Det är de mörkfyllda inledningsorden till romanen som skall växa ut till en drygt 1500 sidor lång trilogi.

Snart får vi stifta bekantskap med de buttra och miss-tänksamma Pentinkulmaborna: den beskedliga och bortkomna Preeti Leppänen, den händiga och fyndiga Otto Kivivuori, den bittra olycksfågeln Anton Laurila, den struntförnäma men idealistiska skräddaren Halme och en helt ny upplaga av bonden Paavo i Jussi Koskelas gestalt. Manfolket dominerar, men visst träder också kvinnfolket fram. Det är Alma som ger Jussi tre söner. Och så har vi prästfrun Ellen som har dyrare vanor än vad prästlönen medger. Och till slut har vi Elina som flyttar in som ung brud i Koskelas stuga. Då har berättelsen nått fram till år 1910. Brudgummen Akseli får sista ordet i romanen: ”Finlands sommar är vacker. Men kort”. Det låter som ett varsel.

Mikko Kivinen och Ilkka Heiskanen i *Okänd soldat* på sommarteatern i Pyynikki, 1997. FOTO: WIKIPEDIA

Upp trälar, del två, har lånat sin titel från Internationalen. Jussis äldsta son Akseli har övertagit torpet. Han är skuldsatt och fylld av vrede över samhällets orättvisor. Arbetarrörelsen och socialistisk ideologi når också Pentinkulma.

Linna tar itu med den ömtåliga uppgiften att tolka händelserna som ledde till inbördeskriget och vad som skedde 1918. När Linna började rota i arkiven upptäckte han stora luckor i historieskrivningen. Det var endast segrarnas berättelse som kom fram. Ändå levde minnena från inbördeskriget kvar och Linna lyfte fram livsöden och upplevelser från förlorarnas sida. Det finns en vit historia och det finns en röd. Båda sidorna förtjänar att berättas även om det är smärtsamt.

Boken gav upphov till en diskussion om romanens verklighetsöverensstämmelse. Linna anklagades för historieförfälskning men han hade svaret klart: den rådande historieuppfattningen var felaktig.

Det går inte att avfärda Linna som bitter rödgardistättling. Han förhåller sig anmärkningsvärt neutralt. Hans familj hade hållit sig utanför inbördeskriget. Kanske han just därför kunde närma sig den svåra frågan och också berätta förlorarnas historia. I ett inbördeskrig är i själva verket alla förlorare.

Nu, hundra år senare, har vi fått distans nog att se sanningen i ögonen och äntligen låta såren helna.

Söner av ett folk, den avslutande delen, har fått sin titel från *Björneborgarnas marsch*. Jag finner de tre svenska titlarna genialiska. Är det Nils-Börje Stormbom som skapat dem? Det är inte för ros skull som nationalskalden Runeberg står bakom två av dem. Linnas stora roman skildrar hur vårt land formades i verkligheten.

Akseli har återvänt från inbördeskrig och fångläger som en bruten man. Knaggligt går de dagliga göromålen. *Jag måste nog försöka hugga i ... Jag tror in e finns nå anat som håller än grepskaft*.

I Pentinkulma går livet vidare och speglar tilldragelserna i stora världen. Sönerna Koskela växer sig starka och arbetsföra. 1937 röjs den sista tejen i Koskelas kärrkant och för första gången har Koskela spannmål att sälja. Nu står man sej. Äntligen.

Så kommer innkallelseorden och kriget. Prosten börjar sina fruktade rundor i socknen med bud om de stupade. Akseli försöker hålla modet uppe: *Nog ä di som lämmar ve liv ju allti flera än di som stupar*. När Akseli och Elina får besked att komma till stationsmagasinet är det inte en utan två Koskelakistor som väntar dem. Det är den trettonde mars. På hemvägen får de höra att det slutits fred.

Sommaren 1947 överfördes prästgårdsdelen av kärret i Koskelas ägo. Prästgårdsäkern som Jussi erövrat av kärret →

började man på skämt kalla Farslandet och så småningom blev det Fäderneslandet. Så leker Linna med orden och ser det stora i det lilla. Så sluter han cirkeln som började med kärret, gräftan och Jussi till att bli hela Finlands historia.

Genom att ärligt skildra splittringen och såren i samhället bidrog Linna också till en verklig dialog och en helhetssyn. Med hans verk är det nationella stoffet om hur Finland kom till medvetande om sig självt uttömt. De stora omvälvningarna i Finlands historia har han tolkat och formulerat med en röst som stiger upp ur den stora massan.

Romanen belönades med Nordiska rådets pris med

följande motivering: En mäktig vision av Finlands nyare historia återgiven med gestaltande kraft i en konkret realistisk framställning. Skildringen avslutar ett stort episkt verk av betydelse för idédebatten i de nordiska länderna.

Väinö Linnas romaner har haft en enorm betydelse för finländarnas självkänsla och självkänedom.

Han bidrog i den nationella debatten med en kritisk analys som påverkat samhällsutvecklingen fram till idag.

Astrid Lindgren föreslog att Väinö Linna skulle få Nobelpriset.

På en så klok kvinna borde Nobelkommittén ha lyssnat!

FOTO: WIKIPEDIA

Väinö Valteri Linna

- Född 20 december 1920 i Hongola by i Urjala som den sjunde av tio barn.
- Familjen Linna hade i generationer varit torpare under Hongola herrgård.
- Fadern försörjde sig också som slaktare. Han dog i reumatisk feber när Väinö var åtta år.
- Tre syskon dog tidigt i tuberkulos
- Utbildning: sex år folkskola
- Började tidigt arbeta som dräng och skogsarbetare vid herrgården
- Fick 1938 arbete på Finlaysons bomullsspinneri i Tammerfors
- Inkallad 1940, genomgick underofficersutbildning, utbildade som undersergeant nya rekryter
- Sändes 1940 till fronten i Fjärrkarelen som chef över en kulsprutegrupp
- Deltog i ställningskriget vid Svir
- Förflyttades 1943 till Miehikkälä där han verkade som utbildare
- Blev bekant med kantinens lotta Kertti Seuri, paret gifte sig 1945 kort efter krigsslutet
- Återvände till arbetet vid Finlayson och var tidvis fackligt aktiv
- Skaffade sig en bred allmänbildning genom omfattade läsning och började skriva
- Debuterade med romanen *Päämäärä* 1947
- 1948 utkom romanen *Musta rakkaus*
- Började regelbundet delta i en skrivarcirkel där han träffade erfarna författare
- 1955 utkom *Tuntematon sotilas* som blev en jordskredsframgång och gjorde Linna ekonomiskt oberoende
- Köpte gården Käkisaari i Tavastkyro och blev författare på heltid med jordbruksarbete som rekreation
- Skrev den stora romantrilogi *Täällä Pojantähten alla* 1959, 1960, 1962
- Erhöll statens litteraturpris 1963
- Nordiska rådets litteraturpris 1963
- Sålde på grund av sviktande hälsa Käkisaari 1964, bosatte sig i Tammerfors
- Skrev essäer och debattartiklar och framträdde på författarseminarier
- 1970, på sin 50-årsdag fick Linna besök av Urho Kekkonen och inbjöds till Ekudden för att bada bastu och diskutera.
- Utnämnd till akademiker 1982
- Förstummades delvis av en hjärtinfarkt 1984
- Dog i lungkancer den 21 april 1992 i Tammerfors

Bibliografi på svenska

- Översättare: Nils-Börje Stormbom
- *Okänd soldat* 1955
 - *Mörk kärlek* 1956
 - *Här under polstjärnan: Högt bland Saarijärvis moar* 1959
 - *Upp trälar!* 1950
 - *Söner av ett folk* 1962

Arvid Mörne-tävlingen 2020

Arvid Mörne-tävlingen för under 30-åringar gäller år 2020 dikter.

Tävlingstiden är 15.10.2019–15.1.2020.

Prisummorna är 5000 e (I), 3000 e (II) och 2000 e (III).

Förstapristagaren erbjuds även en kortkurs i skrivande på Nordens folkhögskola på Biskops Arnö i Sverige. Alla som premierats i SFV:s litterära tävlingar får delta i ett skrivseminarium.

Läs den utförliga tävlingsinstruktionen på

www.sfv.fi/arvid

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET I FINLAND (SLS)

**FINLÄNSK SVENSKA
FRÅN MEDELID TILL 1860**
SVENSKAN I FINLAND –
I DAG OCH I GÅR

Red. Marika Tandefelt

ISBN 978-951-583-456-0
416 sidor, inbunden
Cirkapris: 32 e
Köp i Vetenskapsbokhandeln
i Helsingfors (tiedekirja@tsv.fi,
+358 9 635 177) eller beställ via
SLS (info@sls.fi, +358 9 618 777).

I den femte volymen i bokserien Svenskan i Finland – i dag och i går anläggs språkvetenskapliga, historiska, litteraturvetenskapliga och pedagogiska perspektiv på det framväxande skriftsamhället på svenska i Finland. Allt fler skapade texter, nya genrer tillkom och skriftspråkets normer kom att påverka talspråket. Efter 1809 kan också en trekamp mellan svenskan, finskan och ryskan skönjas.

**FINLÄNSK SVENSKA
FRÅN 1860 TILL NUTID**
SVENSKAN I FINLAND –
I DAG OCH I GÅR

Red. Marika Tandefelt

ISBN 978-951-583-457-7
460 sidor, inbunden
Cirkapris: 32 e
Köp i Vetenskapsbokhandeln
i Helsingfors (tiedekirja@tsv.fi,
+358 9 635 177) eller beställ via
SLS (info@sls.fi, +358 9 618 777).

Den sjätte och sista volymen i bokserien tar avstamp i 1860-talet, då många för såväl svenskan som finskan viktiga reformer genomfördes i landet. Intresset för den finländska svenskans särdrag vaknade, och grunden till dagens finlandssvenska språkvård lades kring sekelskiftet 1900. Hundra år senare finns det fortfarande ett levande intresse för svenskan i Finland både i tal och i skrift.

FONTANA MEDIA

**EN GÄSTFRI GUD,
EN GÄSTFRI KYRKA**

Björn Vikström

ISBN 978-951-550-858-4
202 sidor, häftad.
Pris 27,90 e
Beställningar: Fontana Media,
info@fontanamedia.fi,
tfn 040 831 5897

Hur ser en välkomnande kyrka ut? I en tid då de nordiska samhällena blir mer sekulariserade och mer mångkulturella behövs ett teologiskt genomtänkt förhållningssätt till människor med olika livsåskådningar och varierande kulturell bakgrund. Björn Vikström formulerar här en gästfrihetens teologi. Han visar också på hur gästfriheten kan hjälpa oss att möta allt det okända som framtiden för med sig.

**NÄR VÄRLDEN INTE
LÄNGRE ÄR VANLIG**
EN BERÄTTELSE OM EN FAMILJ
I SORG

Pamela Granskog

ISBN 978-951-550-857-7
94 sidor, inbunden.
Pris 22,50 e
Beställningar: Fontana Media,
info@fontanamedia.fi,
tfn 040 831 5897

”Jag önskar att jag kunde få höra mommos röst igen. En enda gång.” En dag insåg Pamela Granskog att hennes mor inte hade lång tid kvar i livet. Hur förbereder man sina barn på att mormor snart kommer att vara borta? Hur hanterar man sin egen sorgprocess? ”När världen inte längre är vanlig” är en varm och kärleksfull berättelse om en familj i sorg.

FÖRLAGET

VEM DÖDADE BAMBI?

Monika Fagerholm

ISBN 978-952-3331-27-3
218 sidor, inbunden
Cirkapris: 29 e
Köp i bokhandeln eller via
www.forlaget.com

Villastan är till sitt yttre en fashionabel förort, men en dov bas dunkar i källaren i ett av husen. Under en fest inträffar där en brutal gruppvåldtäkt. De fyra förövarna, ”gossarna”, kommer ur stadens högreståndskretsar, liksom offret, deras skolkamrat. Finlandianominerad roman om att vilja glömma, om berättelser som faller sönder och familjer som går i bitar.

HJÄRTAT

Malin Kivelä

ISBN 978-952-3332-15-7
149 sidor, häftad
Cirkapris 25 e
Köp i bokhandeln eller via
www.forlaget.com

Hjärtat är en roman om en kvinna vars son har ett medfött hjärtfel, och om vintern som följer. Läsaren får följa en röst som trevar sig mot det obeskrivbara, som befinner sig i en kropp och under omständigheter som hon inte har valt, inte kan kontrollera och absolut inte godkänna: hennes lilla barn är sjukt, och kan dö om han inte blir opererad. Boken belönades med Svenska Yles litteraturpris 2019.

LITORALE

PÅ LÄTTA VERSFÖTTER

Henrik Huldén

ISBN 978-952-7224-12-0
108 sidor, häftad
Pris: 19 e
Beställ via www.litorale.fi

På lätta versfötter är en ny samling verser där Henrik Huldén med språkligt leklynn iaktar samtiden, naturen och kärleken. Henrik Huldén är en av Finlands främsta verspoeter. Huldén har tidigare skrivit biografier (Claës Cedercreutz. Kirurgen som kunde trola, nr 6 i SFV:s biografiserie), essäer och barnböcker. På lätta versfötter är Huldéns tredje versbok.

TVÅ ÅR I JERUSALEM
GLIMTAR UR EN ANNORLUNDA
VARDAG

Malin Lindblom

ISBN 978-952-7224-17-5
128 sidor, häftad
Pris: 29,50 e
Beställ via www.litorale.fi

Malin Lindblom berättar om vardagen för en finländsk barnfamilj i Jerusalem. Om att förgäves leta efter bakplåtspapper, men hitta en hönsfot på gatan. Om skönhet, frustration och kulturkrockar i vardagen. Malin Lindblom har tidigare gett ut böckerna. Jag är präst och Landet och missionen. Åren 2010–2012 jobbade hon för Finska missionsällskapet i Jerusalem.

LABYRINTH BOOKS

MER ÄN ATT SE...

Gunilla Löfman

ISBN 978-952-5986-32-7
201 sidor

Pris: 25 e

Köp i bokhandeln eller direkt från
förlaget www.labyrinthbooks.fi

■ Boken är resultatet av den odysse som Gunilla Löfman gjort i Svenskfinland. Hon har träffat synskadade, samtalat med dem och återgett deras berättelser, upplevelser och erfarenheter i den nya boken.

NATTENS DAGBLAD - DEN ANDRA BOKEN

Redaktör: Björn Stenbacka

ISBN 978-952-5986-31-0

140 sidor

Pris 25 e

Köp i bokhandeln eller direkt från
förlaget www.labyrinthbooks.fi

■ Boken är uppföljaren till Nattens Dagblad - den första boken. Nattens Dagblad - den andra boken, även den fylld med Coccolahumor.

MARGINAL

TIGERFISKAR

Henrika Andersson

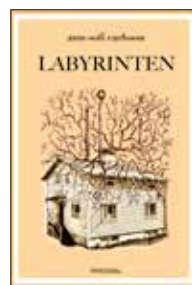
ISBN 978-952-69076-2-8

80 sidor, häftad

Cirkapris 19 e

Köp på www.marginalrf.fi,
www.boklund.fi eller bokhandeln

■ Tigerfiskar är en prosalyrisk berättelse om barnets utsatthet och envishet och den kristallskarpa blicken. Om nödvändigheten att stanna kvar, om möten ur det förflutna och skuggor som vägrar släppa taget. Jaget färdas på jakt efter försoning och söker skimret i de grumligaste vatten. En resa från mörker till ljus.

LABYRINTEN

Ann-Sofi Carlsson

ISBN 978-952-69076-1-1

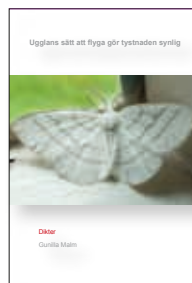
104 sidor, häftad

Cirkapris 23 e

Köp på www.marginalrf.fi,
www.boklund.fi eller i bokhandeln

■ I novellsamlingen Labyrinten av Ann-Sofi Carlsson möter vi människor, unga och gamla, som står inför en förändring. En graviditet, sjukdom i familjen, en efterlängtat semester eller en fuktskada i huset gör att saker ställs på sin spets. Ibland ställs längtan efter frihet mot en känsla av att inte lyckas bryta sig loss. Eller av att gå vilse.

GUNILLA MALM

UGGLANS SÄTT ATT FLYGA GÖR TYSTNADEN SYNLI

DIKTER

Gunilla Malm

ISBN 978-952-94-1297-6

70 sidor, häftad

17 euro

Köp på www.boklund.fi

■ Att läsa och skriva är att utforska tillvaron. Sagor och dagböcker försätter oss i tillstånd där gränsen mellan dröm och verklighet blir oskarp. Så kan vi hantera ensamma upplevelser. Det personliga blir allmängiltigt och gemensamt. Poesin förenar rytm, färg och belysning i ett komprimerat uttryck. Fåglar och fjärilar hittar in i texterna och flyger i mörker och bländande ljus.

KJELL EKSTRÖM

SIRI FLYTTAR TILL MARIEHAMN

Kjell Ekström

48 sidor, inbunden med hårda pärmar

Pris: 26 e

Kan beställas direkt från förf. per

e-post kjell.ekstrom@aland.net

eller per tel 0405533804

■ Boken är en fortsättning på boken Siri från Signilskär. Lotsdottern Siri blir barnpiga och genom hennes vandringar i sekelskiftets Mariehamn (1900) levandegörs livet i med hjälp av målningar från tiden. Här finns verk av bl.a. Victor Westerholm, Elin Danielson-Gambogi och Hanna Rönnberg. Historien är fiktiv men har förankring i verkligheten.

JULEN ÄR BOKÄLSKARENS HÖGTID

De bästa hårda paketen åt barn och unga

**KARIN ERLANDSSON
BERGSKLÄTTRAREN**

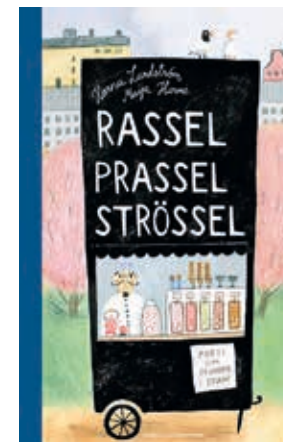
Åldersrekomen 9–15

**KARIN ERLANDSSON
SEGRAREN**

Åldersrekommendation 9–15

**PEPPE ÖHMAN
ETT HIMLA TJAT
OM HÄSTAR**

Åldersrekommendation 6–9

**HANNA LUNDSTRÖM &
MAIJA HURME
RASSEL PRASSEL STRÖSSEL**Poesi om stunder i stan
Åldersrekommendation 3–9**ANNA HÄRMÄLÄ
KORT FRÅN FARMOR
FLYTTFÅGEL**

Åldersrekommendation 3–6

**MALIN KLINGENBERG &
SANNA MANDER
FISENS LIV**

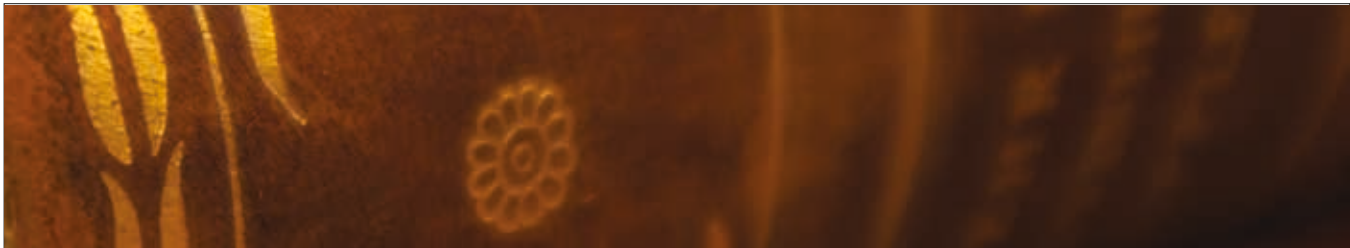
Åldersrekommendation 4–8

Alla SFV-medlemmar får HELA 45 % RABATT på allmän litteratur!

Vår bokhandel har flyttat till nätet. Från och med hösten 2019 upphör bokförsäljningen på Snellmangatan 13. Däremot har vi höjt på rabatten i vår nätbokhandel på litteratur.sets.fi till 45 %. Du erhåller rabatten med kampanjkoden Aktie123.

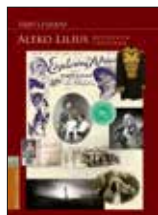
SCHILDTS & SÖDERSTRÖMS

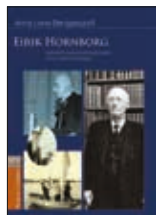
I SFV:s biografiserie
över finlandssvenskar som inte får glömmas bort
hittar alla något intressant att läsa!

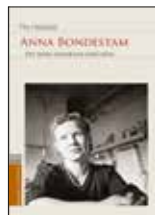
Victor
Westerholm

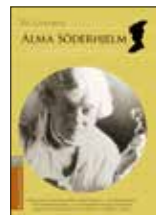
Aleko
Lilius

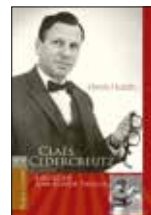
Eirik
Hornborg

Anna
Bondestam

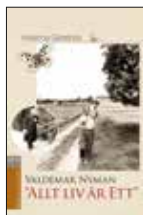
Alma
Söderhjelm

Claës
Cedercreutz

Algoth
Niska

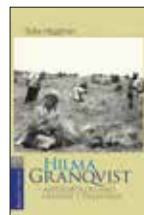
Valdemar
Nyman

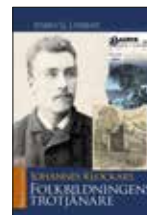
Erik
Cainberg

Helena
Westermarck

Hilma
Granqvist

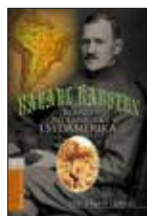
Johannes
Klockars

Martin
Wegelius

Sigrd
Schauman

Rafael
Karsten

Evy
Björkman

Nyhet!

Böckerna är ypperliga gåvor!

Alla SFV-biografier finns i lager.
Läs mer, beställ och köp på
www.boklund.fi Fråga också
efter böckerna i bokhandeln!

